

P V I S

1 6 1 8

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

EF 14

DIVI AMPHI-
LOCHII, DE STV-
DIIS RECTE FOR-
MANDIS

EPISTOLA GRÆCA:
NVNC PRIMVM POST
annos MCCXL. è veteri codice
manuscripto in lucem prolata, & eodem
genere carminis Latinè reddita, bre-
vibusq; insuper Notis
illustrata

A

M. JOACHIMO ZEH-
NERO.

ANNO MDCIX,
SCHLEVSINGÆ

Sebastianus Schmuccius excudebat,

DIVI AMPHII

LOGII. DE STV

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

EPIS RHEGII

LEONIS

ILLVSTRIS
SIMO PRINCIPI
AC DOMINO, DOMINO JO-
HANNI ERNESTO, DUCI SAXONIAE,
Landgravio Thuringiae, Marchioni Mi-
sniae, &c. Jenensis Academiae Recto-
ri Magnificentissimo, Domino
suo clementissimo.

Quinquennium
fermè iam elapsum
est, Illustrissime Princeps,
Domine clemētissime, post-
eaquam Cl. V. M. VVolf-
gangus Seberus, Gymna-
sij Hennebergici Rector so-
lers atque industrius, do-
A 2 nato

4. nato gemino codice ma-
nuscripto, à *vindobona* quædam
Divorum Patrum monu-
menta mecum benignè
commūicavit, quòd ea pro-
fessione meæ accommo-
datiora existimaret. Quam-
vis verò iam tum intelli-
gerem, quid mearum esset
partium, atque idcirco in
Notis ad Alcimum, illorū
quoque editionem pollice-
rer: hætenus tamē id com-
modè effectum reddere
haud potui, quòd cœptis
meis alia officij munia, æ-
què necessaria, obstiterint.
Nunc verò iis utrunq; con-
fectis, à D. *Amphilochii* epi-
stola

Fig. 220.

stola De recta institutione
boni Principis, aut cuius-
cunq; sobolis generosæ or-
diri, eamq; (sed metro Lati-
no priùs expressam, ac bre-
viter explicatam) in publi-
cum edere volui, ne tam
præclari doctoris fragmen-
ta penitus interirent, sed
religiosè asservata, etiam
ad posteros (si qui futuri
sunt) transmitterentur. E-
quidem, si paginarum nu-
meros spectem, hæc per-
quam tenuia & exigua ef-
se fateor: interim tamen
haud dubito, quin & ipsa
nonnihil ad Ecclesiæ ac to-
tius Reipub. literariæ uti-
lita-

6. litatem conferre queant.
Primùm enim, autor pas-
sim urget veræ sapientiæ
Psal. 111. 10. fundamentum, nempe Pi-
etatem, cuius studium cor-
dibus humanis, præsertim
annis iuvenilibus, nun-
quam tanto conatu incul-
cari potest, quin maximo-
perè sit opus. Quod prox-
imum est, non parum in ser-
vient refutando Pontificio-
rum dogmati, cum primis
Sessionis autem impio Concilij Tri-
quartæ de dentini decreto, quod ful-
creto primo, mine anathematis ferien-
5. April. dos pronunciat omnes, qui
8546. libros Apocryphos pro Ca-
nonicis non susceperint :
cum

cum *Amphilochius*, cæteriꝫ; 7.
Episcopi orthodoxi, circi-
ter annum à CHRISTO na-
to CCCLXX. um longè di-
versum senserint, quemad-
modum partim è verbis ^{Vers. 255. &}
textus, partim è Notis ad ^{319.}
iunctis clariùs elucescet.
Ne quid addam de verborũ
elegantia, & Græci carminis
concinnitate, quæ sanè tã-
ta est, ut vel absque hedera
suspensa se ipsam, bonis &
literatis omnibus, satis su-
pérque commendatura sit.
Ad pravos & indoctos ꝑ
attinet, perversa istorũ iu-
dicia ne flocci quidem fa-
cio: veruntamen, ne im-

A 4 pro-

2. probitati quidvis impunè
liceat, mihi adversùs petu-
lantem & protervam eius
iniuriam præsiðiũ aliquod
parandum censeo. Quam-
obrem Tuæ Celsitudini,
Princeps Illústrissime, pium
ac vetustum hoc scriptum,
nunc primùm è tenebris e-
rutum, atq; à Celsitudinis
Tuæ instituto non omni-
nò alienum, humiliter offe-
ro, submissequè rogo, ut Tua
Celsitudo eius patrociniũ
placido ac sereno vultu
fuscipere dignetur. Pro qua
clementissimæ voluntatis
significatione, si nihil ali-
ud, saltem pias preces & vo-
ta.

ra indefessa, non solùm ad 2.
impetrandam Tuæ Celsitu-
dinis, verùm etiam Illustris-
simæ matris, Tutorum, fra-
trum, patruelium, adeoq; u-
niversæ domus Saxonicæ
incolumitatem perpetuã,
cum subiectissima humili-
mi ac perēnis obsequij pol-
licitatione, spondeo. Datis
Schleusingæ, VI. Idus Fe-
bruarij, Anno MDCIX.

Tuæ Celsitudinis

Subiectissimus

M. Joach. Zehnerus.

A 5 PRAE-

PRÆFATIVNCVLA
DE AVTORE, ET
Argumento epistolæ.

Pistola huius auto-
rem, nonnihil in dubium vo-
care ausus est Iacobus Billius,
non aliam ob causam, quam
quòd librarius quispiam statim post ἐπιγρα-
φῶν subiicisset; Καὶ τὰυτὰ δ' οὐκ ἔστι μοι τῆς θεο-
λόγου τυχεῖν φρενός, ὡς παρὰ ἀμφιλόχου
[ἢ ἀμφιλοχίης] γραφέντα, h.e. Etiam hæc
mihī VIDENTVR à Theologi mente
profecta, tanquam sub Amphilocheij nomine
scripta. Nuda huic opinioni nonnihil roboris
addiderunt, similitudo styli, & copia exem-
plorum, quibus demonstrari potest, Nazi-
anzenum non suo tantum, sed interdum et-
iam aliorum nomine carmina conscripsisse,
Part. 2, fol. cen sunt, Epistola Nicobuli filij ad patrem
44. 45. Græc. δμῶνυμον, cum addita huius responsione, &
958. Lat. Fol. 38. Græc. alia quedam ad Vitalianum, parentem ἀσο-
965. Lat. γου, quarum tamen singulas à Gregorio Na-
zianzeno, Theologo καὶ ἑφοχῶν dicto, exa-
rat.

Part. 2, fol. cen sunt, Epistola Nicobuli filij ad patrem
44. 45. Græc. δμῶνυμον, cum addita huius responsione, &
958. Lat. Fol. 38. Græc. alia quedam ad Vitalianum, parentem ἀσο-
965. Lat. γου, quarum tamen singulas à Gregorio Na-
zianzeno, Theologo καὶ ἑφοχῶν dicto, exa-
rat.

ratas constat Sed rationum harum debilita-
 tem, nemo non animadvertit. Primum e-
 nim misera esset veterum scriptorum condi-
 tio, si non Criticorum duntaxat virgulas
 censorias subire, verum insuper à levis-
 simis amanuensium quoq; coniecturis pendere, ho-
 rumq; non tam iudicio, quàm suspicionibus
 stare vel cadere debeant. Deinde, haud mi-
 rum est, si Amphilocheus, Basilius Magnus, Nazianz, ora.
 & Nazianzenus, quippe coetanei & commi- ès μέγας
 litones, sub iisdem præceptoribus ad confi- Βασιλείου,
 mile orationis filium, aut eandem propemo- fol. 80. Græ.
 dum assuefacti sint venam: quæ in carmi- 498. lat. Et
 ne, præsertim Iambico, tantò difficilius agno- Monodia in
 sci potest, quòd singulis regionibus assignati eundem Ba-
 sint certi pedes, ad quorum metra, quoscunq; fil. fol. 1,
 etiam autores astringi necesse est. In exem-
 plis, quæ adducuntur, ingens apparet diver-
 sitas. Nam Nicobulus, rudis & novellus
 etiamnum erat tyro: quamobrem Nazian-
 zenus ipsius (utpote sobrini) nomine à patre
 contendebat, ut filium discendi cupiditate
 flagrantem in Academiam ablegaret, ubi
 studijs commodiùs incumbere, atq; univer-
 sam horum ἐγκυκλοπαιδείαν absolvere pos-
 set. Quod idem de Vitaliani quoq; liberis re-
 sponsum

sp̄sum volumus, nisi dicamus, hos maioris
 autoritatis gratia Nazianzenum adijse atq̄
 exorâsse, ut ijs epistola sub ipsorum nomine
 scripta patrem iratum placaret. Longè alia
 ratio est Amphilochoj, qui iam nec magistro
 nec interprete opus habuit, quemadmodum
 testantur eruditissima ipsius scripta, quorum
 Catalogum infra subiungemus. Interim, cum
 ipse Billius fateatur, hoc poëma etiam in
 antiquissimo suo codice D. Amphilochio af-
 signatum fuisse: hunc verum ac genuinum
 eius autorem statuimus.

Porro Amphilochojus, circiter annum 365.
 Episcopus fuit Iconij, q̄ celebre est Lycaoniae
 oppidum, Aët. 14. 20. Sozom. lib. 7, cap. 9.
 unde à Theodorito li. fol. 90: Ἀμφιλόχῳ ὁ
 4. histor. eccles. cap. 11. προῖσάμενῳ τῆς γῆς
 appellatur ὁ πάντων Ἰκονίων ἐκκλησιασ-
 τῆμῳ Ἀμφιλόχῳ, Theodorit. lib. 5. cap.
 τῷ λυκαόνων μητρόῳ 8. fol. 338: Ἀμφιλόχιος
 πόλιν νέμεν πεπι- λυκαόνων ἡγάτο.
 σεμένῳ, καὶ ἅπαν ἰδιώων τὸ ἔθνῳ, lauda-
 tissimus ille Amphilochojus, cuius pastui Ly-
 caonum metropolis commissa fuerit, quiq̄
 totam illam gentem moderatus sit. Anno
 Christi 381, interfuit secundae Synodo Occu-

menica, nimirum Constantinopolitana, cuius decretis una cum reliquis Episcopis, numero CXLVI. subscripsit. Pro norma sana doctrina quam acerrime pugnavit contra omnis generis hereticos, maximè tamen adversus Messalianos, quos alij $\delta\delta\chi\tau\alpha\varsigma$, alij $\sigma\upsilon\beta\delta\omicron\upsilon\tau\omega\varsigma$ nominabant, itemq; contra impiam Arianorum sectam, quorum conventicula singulari stratagemate disturbavit. Cum enim Theodosius Imperator eos ex urbibus semovere nollet, quòd illud paulò durius atq; inhumanius existimaret: Amphilo- chius anno 383. cum pluribus alijs Episcopis tum accersitis Imperatorem submisit ac religiose salutabat: verum sexennem huius filium Arcadium, quem parens paulò antea, nempe XVI. Ianuarij, in imperij consortium assciverat, ne minimo quidem reverentia aut honoris indicio dignabatur, sed propius accedens, simulq; digito ipsi caput demulcens, dicebat: $\chi\alpha\iota\tau\epsilon\ \tau\epsilon\kappa\upsilon\upsilon$, Salve fili: quod Imperator in filij contumeliam accipiebat, senemq; palatio extrudi mandabat. Is verò cum à satellitibus raptaretur, ad Imperatorem conversus, aiebat: $\delta\pi\alpha\varsigma\ \tau\omega\ \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\upsilon\ \delta\epsilon\ \tau\omega\varsigma\ \delta\ \phi\epsilon\pi\epsilon\varsigma\ \tau\lambda\omega\ \tau\delta\ \tau\omega\alpha\delta\delta\epsilon\ \alpha\tau\tau\iota\mu\alpha\upsilon\ \alpha\lambda\lambda\alpha\ \tau\omega\iota\varsigma$

13.

Tom. 1. Concilior, fol. 490.

Theodorit. lib. 4. cap. 11, fol. 325.

Niceph. lib. 12. cap. 9. fol. 715.

Socrat. lib. 5. cap. 10. fol. 245. Gr.

Sozom. lib. 7. cap. 6. fol. 39

Theodorit. lib. 5. cap. 16. fol. 341.

τοῖς

14.

τοῖς αἰς τὸ τὸν παροινῶσι χαλεπαίνεις πικρῶς.
 πῶς εἰσπον δ' ἢ ὄν, καὶ τῶν ὅλων θεῶν, τὸς τὸν
 ἕγον αὐτῷ τὸν μονογενῆ βλασφημῶντας βλε-
 λυῖται, καὶ ὡς ἀχαρίστους περὶ τὸν σωτῆρα καὶ
 ὑπεργέτω γεννημένους μισᾷν. *Vides, ὁ Im-*
perator, quàm agrè filij tui ignominiam pa-
tiaris: imò illis, qui ei insultant, graviter
succenses. Credas igitur, huius universita-
tis rectorum Deum, eos qui contra filium su-
um unigenitum blasphemias evomunt, iti-
dem detestari, & tanquam ingratos erga ser-
vatorem & patronum suum odio prosequi.

Lib. 7. cap. 6.
 fol. 93.

Sive, ut Sozomenus refert: ἴτω δ' ἢ νόμισον,
ὦ βασιλεῦ, καὶ τὸν ὄρανον πατέρα ἀγαπᾷ
κτλ. πρὸς τὸς ἀνομοίως τὸν ἕγον τιμῶντας, καὶ
ἠπλοῦα τοιμῶντας ἀποκαλεῖν τῷ γεννησάντι
τῷ. Ad hunc modum, Imperator, existima
cælestem quoq; Patrem excandescere in eos,
qui filium cum patre non equaliter hono-
rant, & genitore inferiorem nuncupare au-
dent. Quo dicto Imperator delectatus, Epi-
scopum revocat, et veniam precatus, eum ve-
ra locutum confictetur. De ipsius morte

Verf. 97. ἔσι
 τοῖς ὦ χαρί·
 εἰσεε, δεδ
 δ' οἰσι.

Nazianzeni in παραινετικῷ ad Olympia-
dem, cui præ cæteris Theodosiam, veluti mo-

911788

rum ac vita magistram commendat, & 15.
addit:

ὠτοκασιγνήτη μὲν ἀμύμον & ἀρχιερῆ & Verſ. 101.
ἀμφιλόχῳ, τὸν ἐπέμψα θεῶ, θεῖλην γε σὺν
ἀγνῆ,

ἔγγελον ἀτρεικῆς ἐπιχέει, κῦδ & ἑμῶ.

Soror est germana beati

Praesulis Amphilochoi, quem iam cum virgi-
ne Thecla

Praemisi ad Dominum, vitiorū labe carentē,

Praeconem fidei, quo non vocalior alter,

Immortale meum decus, &c.

Cum igitur Nazianzeni obitus in an-
num 389. inciderit, & Amphilocheus prior
è vivis exceſſerit: omninò inde colligendum
est, eum post colloquium illud cum Impera-
tore haud diu supersitem fuisse. Nec DE
SELEVCO quicquam memoriae prodit-
tum est, nisi quòd ipse Amphilocheus hunc
appellat — ἐγγενὸς ῥίζης κλάδου, Verſ. 2.
hoc est, nobilis radicis ramum, procul dubio
è familia Seleucidarum, qui Alexandro Ma-
gno è vivis sublato (1. Mact. 1. v. 9. 10. 11.) in
ea vicinia rerum ad annos C XV. potiti, sed
tandem à Romanis dignitate regia exuti, &
ad priuatam sortem redacti fuerant.

Catt-

16.

Ceterum, ut alia scripta $\pi\epsilon\omicron\tau\epsilon\tau\eta\lambda\iota\kappa\acute{\alpha}$ η
 $\omega\alpha\phi\omicron\upsilon\upsilon\epsilon\lambda\iota\kappa\acute{\alpha}$: sic hac quoque Epistola recte ad
genus Deliberativum refertur. Amphiloehi-
us enim Seleucum exhortatur, quo pacto vi-
tam componere, & cum primis quonam ordi-
ne studia rite aggredi debeat. Sub Exordi-
um & salutationem partim benevolentiam
captat, dum Arboris & ramorum similitu-
dine allegata, ipsi maiorum profapiam & fa-
cta heroica in mentem revocat, partim at-
tentionem movet, quandoquidem pollicetur,
se huiusmodi $\omega\alpha\phi\omicron\upsilon\upsilon\epsilon\lambda\iota\kappa\acute{\alpha}$ traditurum,
qua cum discipulo, tum praeceptori hono-
rifica esse possint. Propositio tripartita vi-
detur. Monet enim Seleucum, ut 1. pieta-
tem, vel timorem Dei, (vers. 5.) 2. honesta-
tem morum, (vers. 8.) ac 3. studia literarum,
(vers. 34.) sedulo colat. Confirmationis loco
adducuntur argumenta, primum ab ho-
nesto, quod hac $\kappa\alpha\mu\acute{\iota}\lambda\iota\alpha$ tam iuvenibus
quam adultis maximo sint ornamento: de-
inde ab utili, quod sola hac bona homini per-
petua sint, nec adversitate ulla imminui que-
ant. Cum primis verò, in literarum studijs
ita versandum suadet, ut initio à Philoso-
phicis factò, Poëtarum, historiorum, Rhe-
torum

Verf. 2.

Verf. 3. 4.

Verf. 12. 13.
14. &c.

Verf. 25.

Verf. 35.

torum ac Dialecticorum libros (veruntamen debita circumspeditione adhibita) diligenter evolvat: quod ut rectius fieri possit, proluxa digressione instituta, enumerat impedimenta, studijs contraria, ceu sunt: prævum sodalitium, v. 66, 67, 68, 69, 70, 76: obscena theatrorum carmina, v. 77: histrionica Pantomimorum saltationes, v. 90: spectacula cruenta, ubi damnati cum bestijs pugnare cogebantur, v. 114. & ludi circenses, v. 350. quorum singulorum turpitudinem & damna recenset, ideog, tempo illud potius studijs humanioribus, maxime autem Logicis atq, Ethicis, impertiendum iudicat. Porro Philosophiae cursu feliciter absoluto, Seleucum ad Bibliorum lectionem, sive ut hodie vulgò loquimur, ad Theologiae studium, & pleniorē sacrosanctae Trinitatis agnitionem transire iubet, atq, hunc ordinem Mosis exemplo confirmat, qui & ipse omnibus Aegyptiorum disciplinis imbutus, (Act. 7. 22.) ac postea nihilominus ad Dei aspectum & colloquium familiare (Num. 12. 8. Exod. 33. 11.) admisus, totiq, Israëlitarum genti, tantum non Principis aut Regis nomine (Deut. 33. 5.) praefectus fuerit. Quoniam verò non omnes sa-

17.

Verf. 38. 39.

usq; ad 64.

Verf. 65.

Verf. 163.

Verf. 182.

Verf. 183.

Verf. 192. 193

Verf. 219.

Verf. 227.

B

cre

18. *era scripturae libri eadem autoritate prae-
 dicti sunt: illustre horum discrimen ostendit ac
 docet, quinam pro θεων νεύσοις, h. e. ab ipso
 Deo (2. Timoth. 3. 19. 2. Petr. 12. 1.) inspira-
 tis, ac verè Canonicis (Phil. 3. 16.) haberi de-
 beant. In Epilogo (v. 319.) repetit proposi-
 tionem, & praecipua argumenta, è quibus τὸ
 ἁγιόγραφον, hoc est, geminam utilitatem, qua
 inde ad Seleucum reditura sit, vel ut Aposto-
 li verbis utar, promissiones ac praemia cum
 huius, tum alterius vitae, (1. Tim. 4. 8.) non
 absq; splendida εὐδοκία gaudiorum cae-
 lestium, maximoperè urget.*

Vide Com-
 pend. Theo-
 log. pag. 21.

Vers. 320.

Vers. 327.

Vers. 331.

Vers. 332.

Carmen est Iambicum Senarium, in quo
 tamen autor interdum Graecanica libertate
 usus, vocales natura breves, vel ob sequen-
 tem liquidam (ut vers. 5. 22. 119. 138. 141. 220.
 236. 240. 257. 258. 264. 281. 284. 299.) vel ob
 caesuram, (vers. 14. 95. 120. 142. 275. 330.) po-
 tissimum tamen finale, etiam ijs in locis, ubi
 adiecto v ἐπεδύξινω integram positionem
 constituere potuisset, (ut vers. 4. 12. 42. 89. 305.)
 de industria produxit: alicubi etiam Iambis
 ac Spondæis alios pedes, ut Anapaestum (vers.
 37. 49. 57. 73. 186. 189. 222. 245. 247. 269. 274.
 278. 289. 303. 305. 306. 325. 335. 336.) Dactylum
 (vers.

(vers. 73. 42. 49. 71. 214. 268 310. 316.) & Tri-
brachyn (vers. 193. 259. 263. 266. 281. 285. 297.
303. 307.) admiscuit: quod mihi quoq; in La-
tina Paraphrasi sepicule imitandum fuit, ne
genuini sensus perspicuitatem, nimio legum
Prosodiacarum rigore, aut affectata carminis
Iambici puritate corrumperem, ut ex
diligenti singulorum versu-
um collatione pa-
tebit.

19.

B 2

AMOLAO

ΑΜΦΙΛΟΧΙΟΥ ΕΠΙ-

σκόπῳ ἰκονίῃ ἐπιστολή, πρὸς

Σέλευκον.

Χαίρην κελεύω τὸν καλὸν τε καὶ γαθόν,
 ἕον Σέλευκον, δὴ γενῆς εἴβης κλασίδου.
 χαίρειν δ' ἐκείνῳς ὀύχομαι ἑσῶ βίῳ,
 μαθῆμασί τε καὶ τρόποις φρονῶν μέγα.

5. πρῶτον μὲν ἐν φόβον τε καὶ φόβον ἔχει
 θεῶ. θεὸς γάρ, πᾶσιν ἀρχὴ καὶ τέλος
 τοῖς ὀυφρονῶσι γίνεσθαι πάντος βίῃ.
 τὸ δεύτερον δ' ἐ, τὸν τρόπον ἀσκή, τέκνον,
 πράξον, ταπανόν, ἐγκρασίῃ, σεβρόν, γλυκῶ,
 10. ἀβάσκανον, δίκαιον, ἀνδράϊον, σοφόν,
 σεμνόν, φιλεργόν, ἑυσαβῆ, καὶ σώφρονα.
 κόσμῳ γάρ ἐστὶ καὶ νέοις καὶ πρεσβύταις,
 μὴ χρέμασι τοσούτων, ἀλλὰ ἑσῶ τρόπω
 πλάστῶν. τὸ σὸν γάρ τῶτο, τὰ δ' ἐ χρέμασθα
 15. παλῶν πλανῶντα πῶ φιλόπλοστον νόσον;
 ἄλλοις ἀπ' ἄλλων προσγελαῶν πεφυκῶτα,
 πόρνης ἀπίστῳ τὸν τρόπον μιμῶμενα,
 πολλῶς ἐρασιῶς ποικίλως μωκωμένης,
 σιωπῶντα καὶ φέυγοντα καὶ κολλῶμενα,

τῶτοις,

AMPHILOCHII, EPI
scopi Iconiensis Epistola, ad
Seleucum.

S Alvere iubco, nobilis radicle
Ramum Seleucum, filium bonum ac probum.
Quin vita, & arte, ac moribus ipsemet iuis
Gaudere, meq; efferre magnificè velim.

5. Primùm DE I timorem & ardorem simul
Habeto. Namq; is recta sentientibus
Exordium finisq; vitæ est totius.

Quod proximum est, mores tuos, fili, excolas.
Sis mitis, humilis, temperans, amabilis,

10. Non invidus: justus, sapiens, fortis, gravis,
Constans, modestus, in labore sedulus.

Namq; hoc senes iuvenesq; decorat maximè,
Si non opibus, sed moribus, sint divites.

Hi, propriè sunt nostri: opes erratica

15. Fallunt habendi morbidam cupidinem:

Sic ficta, ut alijs post alios arrideant,
Instar meretricis perfida, quæ nequiter

Multos amatores varijs ludit dolis:

Adsunt, fugiuntq; rursus, & se agglutinant

20. τῶτοις, ἐπάνοις, ὃδ' ἐνὶ δ' ἔ γνησίως.
 τὸ γὰρ βέβαιον, ὅκ' ἔχα πλῆτο φύσις.
 λαβροῖς θαλάσσης κύμασιν ἀκασμένα,
 κυρτιμένοις, πίπτουσιν, ἀσάτω φερά.
 σύ τοίνυν, ὦ πάτερ, τοῖς τρόποις πλεόντων ἀεί,
25. θησαυρὸν ἔξας, ὃ κλοπαῖς συλόμενον,
 ὃ συκοφανταῖς γν' μέτω προκείμενον,
 ὃδ' αὖ τυράννων χερσὶν ἔξαιτλούμενον,
 ἢ βαρβαρῶν ὀπλοισιν ἐκπορθούμενον,
 μένοντα δ' ἄνδριν τῶν ἀσωμάτων δόμων.
30. ψυχῆς ταμάσις ἀσφαλὸς τηρέμενον,
 ὃν ὅτε λαβρον ἐδίψ' ὑψὸς μένθ',
 ὃδ' αὖ καλύπτῃ κύμα ποντίος θαλάσσης.
 τῶτον μὲν ὄντως ὄντα σὸν καὶ γνήσιον
 πλεόντων φυλάττων, σμῆχε τοῖς μαθημασι,
35. βίβλοισι ποιητῶν, ἰσορικῶν συγγραμμάσι,
 καὶ ταῖς τρεχούσαις ῥητορῶν ἐυκλωθῆσαι,
 λεπταῖς τε μερίμασι φιλοσόφων ἀσκήμενον,
 τῶτοις δ' ἄπασιν ἐμφρόνως γνύτγχανε,
 σοφῶς ἀπέντων συλλέγων τὸ χῆστιμον,
40. φεύγων δ' ἐκάστη τὴν βλαβῆν κερκόμενω,
 σοφῆς μελίτης ἔργου ἐκμιμέμενον,
 ἢ τις ἐφ' ἄπασιν ἀνθεσι καθιζάνει,
 τρυγᾷ δ' ἐκάστη πανσόφως τὸ χῆστιμον,
 αὐτῷ ἔχουσα τὴν φύσιν διδάσκαλον.

σὺ δ'

30. *Modo his, modo illis, nemini autem serid.*
Nam tota opum natura, certi nil habet,
Sed conferenda est cum marinis fluctibus,
Qui nunc tument, nunc lubrico motu cadunt.
Proinde, si bonis abundes moribus,
35. *Theaurum habebis, non rapinae obnoxium,*
Non sycophantarum patentem iniurijs,
Quin nec Tyranni exhauriendum robore,
Nec barbarorum viribus superabilem,
Sed incorporeis permanentem in aedibus,
30. *Satisq; tuto anima penu reconditum,*
Quem nec voracis devoret flammae rogi,
Nec obtegat vastum trucidis ponti salum.
Has ergo germanas, & ipsa re tuas
Opes, probe custodiens, orna artibus:
35. *Libris Poëtarum, historicorum opusculis,*
Largisfluag; rhetorum facundia, &
Subtilibus curis Sophies, exercitus.
In hisce prudenter tamen versaberis,
Vt colligens è singulis, quod utile est,
40. *Damnosa solerti fugias acumine:*
Imitatus hac in parte apicula industriam,
Quae floribus quibuslibet sanè insidens,
De singulis, quod optimum est, depascitur,
Ipsam sibi naturam velut magistram habens.

45. σὺ δ' ἐκ λογισμῶ, τῶν μὲν ἀφθόνως δρέπτω
 τῶν ὠφελόντων: ἂ δ' ἐκ βλάβω φέρω,
 σωῖς τὸ φαῦλον, ὄφειας ἀφίπρασσο.
 ἠκύνπτερον γὰρ ἐσιν ἀνθρώποις ὁ νῶς.
 ὡδ' ὅσα μὲν αὐτοῖς εἰς ἀρετὴν ἐγκώμια
50. ὑμῶσιν αὐτῶν ἐγγράφω, καὶ τῶμπαλιν
 κακίαν φέρωσι, ταῦτα σὺ παρδῆ μαθῶν
 καὶ νῶν φύλαξε καὶ χάριν τῆς λέξεως.
 ἂ δ' εἰς θεῶς ἐγράψαν γῆ λήρω πλάττω,
55. μύθος ἀσέμνος, δαιμόνων διδασκατα,
 μύθος, γέλωσι ἀξίως ἢ δακρύων:
 ταῦθ' ὡς βρόχος τε καὶ πάγας ἀκρεφέω.
 ἄμφο δ' ἀναγνῶς, τὸς θεῶς, καὶ τὸς λόγους,
 θεῶς γελοῖος, καὶ λόγους ἐρασμίως:
 καταφρόνη μὲν τῶν φιληδόνων θεῶν,
 60. λόγους δ' ἐλεῶν, ὡσπερ ἐξένος φυτῶ,
 καὶ τὰς ἀκαίνας φεύγε, ἢ ῥόδων δρέπτω.
 καὶ τῶν μὲν ἔξω σοι λόγων εἶτινον νόμον
 ἄριστον. οἷς δ' ἐπῶσαν ἀρμότῃ νείμαν
 παρδῶν, ἐρῶμιν ἀλλὰ μικρὸν ὑσερον.
65. ἐκάνω γὰρ σοι παρδῶν ἀπᾶν βέλομαι:
 φεύγειν κατακρον τῶν κακῶν ὀμιλίας
 καὶ τὰς γῆ αὐταῖς ἡδονὰς γῆ τὸν νέον.
 πολλοὶ γὰρ ἄσιμ, ὡσπερ ἄβοσκῆματα,
 ψώρας γέμοντα ἢ νοσήματι τινός,

ὅς τῶς

45. *At tu, ratione praeclitus, larga manu
Decerpe, quae sunt usui: sed, quae nocent,
Ab his animadverso malo, statim a voles,
Nam mens celer pernixq; inest mortalibus.
Quod si qua scripta sint in his encomia,*
50. *Quae concelebrent virtutem, & è contrario
Reprehendant vitia: disce sedulo, notans
Et res, & elocutionis gratiam.
Qua verò de Dijs finxerint mendacia,
Nugas pudendas, disciplinas Daemonum,*
55. *Et fabulas, risu ac lacrymis dignissimas:
Hæc, ut laqueos tendiculasq;, exhorrescito.
Sed quando legeris, cum ridiculos Deos,
Tum maximè sermonis elegantiam:
Deos voluptatum ministros respiciens,*
60. *Et verba honorans, tanquam iisdem in vepribus,*
62. *Spinæ carveto, sed rosas decerpito.
Atq; hæc quidem de disciplinis exteris
Lex optima est: verum quibusnam debeas
Totus vacare, paulo post monebimus.*
65. *Namq; hoc prius tibi volebam dicere,
Quod cuilibet iuveni, sodalitiū malum,
Atq; illecebræ huius, extremè fugienda sint.
Nam plurimi sunt, tanquam pecudes languida,
Quas vel scabies vel morbus urget quispiam,*

Vers. 185.

70. οἱ τὸς νέος παρῶσι τὸς ἀπλυσίους
 παραβρισημένοι ἵ γν' ὄλω πανουργίας,
 ὡσπερ νόσος, θέλῃσι τῆς πονηρίας
 αὐτὸς ἀναπιμπλάν, ὡσε τῆ τῶν πλειόνων
 κωφονία σαῶν τοῖς κακοῖς ἐπισκοταῖν.
75. τῆτος φυλάτῃς, καὶ γὰρ, ὡς Παύλω δ' οὐκᾶ,
 φθέρουσι ἤθη χρεῶδ' ὀμιλία κακαῖ.
 καὶ μὲν ἐκάνο σφόδρα σοι τηρητέον.
 μίσει θεατρῶν, θηρίων, ἵπποδρόμων
 ἄσπεμον ὡδῶν, δύσειν κακῶν θείων.
80. βίος ματαϊότητος, ὑδραν ἠδ' ὀνῶν,
 ἀνδρῶν ἀσελγῶν ἀπρεπῆ μαθήματα,
 οἷς ὄφ' ἐν ἔθιν αἰχρὸν, ἢ τὸ σωφρονᾶν.
 οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν αἰχρῶν ὑπερέται
 τέχνῳ ἔχουσι τὸ φρονᾶν ταῖς ὑβρεσι.
85. κίμοι γελοίων, κονδύλοισ ἀθισμῶσι,
 αἰδῶ τεμόντες ταῖς ξυροῖς πρὸ τῶν τριχῶν,
 ἀσελγῆς αἰχρῶν ἔργασήριον,
 οἷς πάντα πάχην καὶ παθῶν, ἃ μὴ θέμις,
 γν' ταῖς ἀπάτων ὄφ' εἰσι, τέχνης μέγ'.
90. ἄλλοι δ' ἐκάνων ἔθ' ἀθλιώτερον,
 τῶν ἀρρῶνων πλὴν δόξαν ἐφορχυμένον,
 μελῶν λιγυσμοῖς συγκατακλωδῆτες φύσι,
 ἀνδρες, γυναικες ἀρρῶνες, θηλυδρίαί,
 ἢ ἀνδρες, ὃ γυναικες, ἀφ' εὐδ' ἂ λόγῳ.

τὸ μὲν

70. Hi, simpliciores tentant adolescentulos,
 Atq; interim affricando, versutis dolis,
 Sua improbitate, ceu gravi morbo, volunt
 Ipsos replere, ut societate plurium
 Densam suis caliginem offendant malis.
75. Ab his caveto: namq;, Paulo iudice,
 Mores bonos consortium perdit malum.
 Apprimè & hoc tibi notandum, ut oderis
 Cantus theatrorum, ferarum, hippodromiq;
 Obscena carmina, acerba mali spectacula,
80. Quæ vanitas vitæ, voluptatum hydra sunt,
 Inhonestæ disciplina hominum petulantium,
 Quibus nihil tam turpe, quàm modestia, est.
 Namq; huius administri turpitudinis,
 Artem putant, efferre sese iniurijs,
85. Mimi ridiculorum, assuefacti ad verbera,
 Impuritatæ officina, quæis pudor,
 Præ crinibus, resectus est no vaculis,
 Quibus patrare aut perpeti quodvis nefas
 Ante omnium ora, præcipua artis est opus.
90. Sed alia quædam est natio infelicior,
 Quæ masculorum gloria sese abdicat,
 Flexuq; membrorum indolem frangit suam:
 Effæminati, mulieres simul & mares,
 Quin nec viri, nec fæmina, ut verum loquar:
 Namq;

95. τὸ μὲν γὰρ, ὃ μένουσιν τὸ δ', ἐκ ἔφθασαμ.
 ὃ μὲν γὰρ ἔσιν, ὃ μένουσιν τῶν τρόπων.
 ἄθ' αὖτε κακὸς θέλεισιν, ἐκ ἑσὶν φύσι.
 ἀσωτίας ἀνιγμα, ἢ χρίσθ' παθῶν,
 ἀνδρες γυναιξί, ἢ γυναικὸς ἀνδρασιμ.
100. τί δ' ἂν λέγοι τις ἀσματος ἀχρῶν νόσος,
 μέλη τε θηλιώοντα καρδίας τόνομ,
 αὐλῆς, χερσῶν πορνικῶν βαρυχειματων,
 οἷς ἢ γέρας γεμοσιν οἱ τρισάθλιοι;
 ταῦτ' ἂν ἐπαινῶν ἢ θεῶν ἢ τέρας,
105. ἢ διακρίων τε ἢ σιναγμῶν ἄξια;
 γέλωσ τυρανῶν, ἢ φύσις μοιχέυεται,
 καὶ πακίλη φλόξ ἡδονῶν ἐξάπτεται.
 καὶ κτίζεται διάτρα τῶν ἀτιμίας,
 ὡς μὴ εἰ λάθρα τὰς νόσος ἀχρημονῶν,
110. ἀλλ' ἄλλα καὶ τῶν κακῶν μαθημάτων.
 σὺ δὲ βδελύτῃς ταῦτα, μὴ χραυμὸς κόρας,
 φεύγων ἀπάτας ὀμμάτων διασφορῶν,
 ὡς δ' ἂν φυλάτῃς τὰς κόρας μοι παρθένας.
 πλέον δὲ φεύγε τὰς μαιφόνους θεῶν,
115. τῶν γαστριμάργων, ὧν θεὸς ἡ κοιλία. Phil. 3. 19.
 δ' ἄλλοι γὰρ ὄντες γαστρὸς ἀρχίσουσ νόσος,
 ὑπηρετῶσι τοῖς κακοῖς πρῶσολυμασιμ.
 ἢ δ' ὡς πικρὰ δ' ἔσονται τῶν λοιπῶν μελῶν,
 γῆδ' ὄμ' κἀβηται θεοσὶ πωλῶσα μέλη,

λαύτως

95. Namq̄ illud, haud manent: & hoc, non impetrat.
 Quamvis viri sint moribus, haud viri manent.
 Quod cupiunt esse perperam, id natura negat.
 Enigma luxuria, griphusq̄, affectuum,
 In feminas viri, virisq̄, femina.
100. Quid canticorum turpium morbos loquar,
 Quae pectoris vigorem planè effæminant?
 Et tibias, bacchantium meretricijs
 Aptas choreis, quæis miseri dant præmia?
 Hæc laudibus, aspectuq̄, delectabili,
105. An potius gemitu lacrymisq̄, digna sint?
 Risus superat, natura vim patitur stupri,
 Et flamma voluptatum variarum accenditur,
 Theatra rebus structa sunt spurcissimis,
 Ne clanculum vitia indecora exerceant,
110. Sed præmia disciplinas maneant improbas.
 Hæc tu execrare, ac pupulam ne pollue:
 Vitato corruptelam oculorum quamlibet,
 Vt pupulae tuæ mihi maneant virgines.
 Multo magis cruenta fuge spectacula
115. Lurconum, inexpletus quibus est venter DEVS.
 Nam cum mancipia sint gula, turpissimi
 Morbi, ferè iussis scelestis serviunt.
 Verùm ista, membrorum reliquorum acerba hera,
 Intus sedet, venditq̄, membra bestijs,

Suimet-

120. λαύρας κατιδίετα τὰ τιμήματα.
 γαστήρ ἄσωτ' ἄνθρωπον ὡς γαστέρα
 τυραννικῶς ὠθεῖσα συγγενῆ μέλη.
 τῶν καθήκοντων τῶν παθῶν ἀγνώμονες
 ἄνδρες θεαταί, καὶ μὴ ἄνθρωπ' ἄφρονες.
125. δῆρας εὐνοῖσιν, ὡς πλείον τῶν θηρίων
 παλιχθύντες αὐτοὶ καὶ μάστιγι καθήμενοι.
 ἄσφοδ' ἄλλοτ' καὶ νόνον μνησκόμενοι,
 πικρὸν βοδνῶν καὶ κόνιν ἀμωμῆος,
 πάσης θεατῶν ἔφως οἰκῶν ἄπας
130. ἔδραπέτευσε, καὶ σὺν ἰδονῇ κρότ' ἔφρονες
 μέγιστ' ἢ ἰδῶσιν αἵματων ἔσας.
 χαίρεισι γὰρ βλέποντες, ἅ θηρίων ἔδρα
 καὶ θηρίοις γέμισιν ἔνοιας ἔφρονες
 καὶ τοῖς ἔλθοσιν ἐγκυλεύονται πλείον.
135. θηγόντες ὄργας, ὡσπερ ἐμφορῶμενοι,
 καὶ σαρκῶν ἄνδρων θηροῖ συμμασώμενοι.
 χ' οἱ μὴ κακοὶ πρῶτον οὐκ ἔφρονες μέλων,
 τροφῆς τε δόλοιο καὶ πάλιν θηρῶν τροφῆς,
 ζῶντες συγγενῶν, καὶ θανόντες ἄθλιοι,
140. τοῖσιν ἔχοντ' ἔφρονες πικρὸν τέλ' ἔφρονες.
 μέλων δ' ἔφρονες, τὰ μὴ, γνῶντα πᾶσι θηρίοις,
 τὰ δ' ἔφρονες ὄσσοις νηλεῶς δ' ἀρδ' ἀπῆται,
 ἡμισυ ἀρακτα δ' ἄλλα ποικίλαις σφοδαῖς
 ἀπῆτ' ἀρακταίροντα, καὶ φυγῆς ἔφρονες

καρπῶν

820. Suimetipsis precia auide devorans:
 Sic improba alvus, in ferarum alvos solet
 Cognata membra tyrannice detrudere.
 Horum vitiorum vulgus iners spectator est,
 Et sicubi homo consuluerit sibi fuga,
 825. Feras miserantur, ut qui non minus ac fera
 Lusi dolis sint, frustra q̄ ibi defecerint.
 Sin captus homo, non absq̄ gemitu mugiens,
 Acerba clamet, pulveremq̄ demetat:
 Ex omnium oculis commiseratio fugit,
 830. Et cum voluptate oritur applausus frequens,
 Si rivulos fusi cruoris viderint.
 Gaudent enim his, quæ potius flere convenit,
 Propensioresq̄ animo sunt in belluas,
 Quas, ubi corripunt homines, incitant magis,
 835. Irasq̄ acuumt, tanquam ipsæ etiam humanas simul
 Carnes subigerent, inde sedantes famem.
 Atq̄ improbi isti venditores artuum,
 Esca ministri, ac rursus esca bestijs,
 In vita odiosi, post obitum miserrimi,
 840. Vita tam acerbum sortiuntur exitum.
 Ac membra, sepeliuntur intra belluas,
 Vel dentibus laniantur immanissime:
 Nonnulla jam semesa varijs flexibus
 Tremunt saliantq̄, atque etiamnum celeris fuga
 Tempus

345. καιρόν νομίξῃ, ἢ δρόμον φαντάζεται.
 μὴ δ' ἢ μαιίνης ὄμμα σὸν θεαμάτων
 ὤμων μολυσμοῖς, μηδ' ἔ γυμνὸς ἀσορᾶς
 ἀνδρας θανόντας, θηρία πεπλεγμένα,
 τάφους τρέχοντας, συγγενᾶς δ' ἐκαμένους.
350. Καὶ μὲν τὸ πολλοῖς μᾶλλον ἡμερώτερον
 δοκῶν θέαμα πωλικῶν ἵπποδρόμων,
 καὶ τὸτο λοιμός ἐστι ἢ ψυχῆς νόσος.
 πόλας διασπᾶ, δ' ἡμῶν ἄς σάσιμ φέρει,
 μάχας διδάσκαι, λοιδοροῦ θήγα σόμα,
355. τέμνει πολιτῶν φίλτρα, συγγενᾶ γένει,
 καταειχμῶν γέροντας, ἐκμαίνα νέους,
 ἔχθρας ἀνάπτη φιλιτάτων, πατῆ νόμους.
 κακῶν δ' ἐ τῶτων ἄλγιον τολμᾶ κακῶν;
 κινᾶ γόντας τοῖς μανῆσι συμμαχῶς.
360. νίκης βοηθός, ἢ τρέφει νόσω νόσον.
 ἐπαὺν γὰρ ἐκκαυθῶσιν ἄς θερμῶν ἔριμ,
 πρὸς τὸς γόντας ἐθύς αὐτοῖς ὁ δρόμος.
 οἱ δ' αὖ καλῶσι δαιμόνων πονηρίαν
 σικεργὸν αὐτοῖς πῆματων, σικερμῶτων.
365. φόνων, κακοῖς γὰρ δαιμόνων χείρει στρατός.
 ἀπὸν θίγαργός, ἢ τὸ δόξαν ἡμερον
 ἐρισίλῶν θέαμα τῶν ἵπποδρόμων,
 ψυχῶν ὀλεθρὸς ἐστι, σωματων μάχην,
 καὶ πρὸς γε τῶτοις χημῶτων σαφῶς βλάβη;

πῶσ' ἔσ'

145. *Tempus putant, cursumq; inire gestiunt.
Huiusmodi crudelibus spectaculis
Ne polluas oculos, virumq; cadavera
Nudata cernas, & saturatas hinc feras,
Sepulcra viva, quæ propinquos contegant.*
150. *Quin illud etiam, quod nonnihil humanius
Multis videtur, hippodromi spectaculum,
Malignus animæ morbus atque pestis est.
Nam seditiones constat, urbes distrahit,
Pugnas docet, ora acuit maledica, civium*
155. *Amicitias secat, familias concitat.
Senibus pudorem affert, iuvenes in rabiem agit,
Carissimos odijs replet, ius proterit.
Sed audet aliquid gravius, ut sese Magi
Iungant furentibus socios certaminis, &*
160. *Victoriæ, morbusq; morbum nutriat.
Nam sicubi exarsere, lite fervida,
Statim ad suos prestigiatores volant,
Qui demonum nequitiam in auxilium vocent,
Aut lapsuum, aut contusionum, aut cadum.*
165. *Nam demonum iste exercitus, gaudet malis.
Nonne ergo, quamvis in speciem mansuetâ sit,
Equestrium certaminum spectatio,
Mera est pernicijs animæ, pugna corporum,
Atque evidens damnum rei domestica?*

170. πῶσος μὲν οἴκος ἀβρόως κατίσασε;
 πῶσος προσαιτῆν πλετίσο ἠνάγκασε;
 πῶσας δὲ τὸ πρὶν θυνομεμνίας πόλις
 ἄρδ' ἠὲ καλῶεν; ὡς γὰρ ἠέδσα σάσις,
 φόνους δεικασδὼν ἔρχανε δῆμος χεῖρας,
175. χήρῳσεν ἀνδρῶν τὰς πόλις νόμῳ ξίφους,
 πῦρ καὶ σίδηρ' τὰς πόλις γνάματο,
 σφαγῆς κολάζων τὰς σφαγῆς, φόνους φόνους,
 τίς ἔν θεῶδαι σαρφόνων ἀνέξεται,
 γοήσας ἀμιλλαν, ἔχ' ἔττων τάχ' ὅ,
180. σάσις φόνον τίησσαν, ἀσίων νόσον;
 σὺ δ' ἀντὶ τῶτων χεῖρε τοῖς μαθήμασι,
 ἔξ ὧν, ὅτε κραύσον, ἀσκήσῃ τρόπον.
 ἔπαλ' δὲ τὸν νῦν μετρώς προγυμνάσας,
 ὡς γὰρ παλαίστρα, ποικίλοις συγγράμμασι,
185. αὐταῖς γνάθῃ ταῖς θεοπένουσι χεῖραῖς,
 διττῶν διαθῆκῶν συλλέγων πλετόν μέγαν,
 τῆς μὲν παλαιᾶς, τῆς δὲ καὶ καινῆς αἰ.
 κοινῇ γὰρ ὄντι δ' εὐτερον γεγραμμένη,
 καὶ τὴν μετ' ἑαυτῷ μικρῶν ἔξῃσα τρίτῳ.
190. τεύτους ἄπασαν ἀσπιδίως ἀπὸ τῶ νέμε,
 παρ' ὧν μαθήσῃ χεῖρὸν ἄσπιδῶν τρόπον,
 καὶ τὸν γ' ἀλλήλῃ καὶ μόνον θεῶν σέβαν.
 μονὰς γὰρ ὄντι καὶ τριάς [ἢ] αἰδ' ὅ,
 πατήρ σὺν ἴῳ καὶ πάντῳ πένεματι,

170. Nam quot repente familias prostravit hac?
 Quot divites mendicitati tradidit?
 Quaeso, quot urbes, constitutas optime,
 Evertit? Hac, ut seditio gliscens, manus
 Vulgi imbuit potentiorum cadibus,
175. Gladijꝰ iure viris viduavit oppida,
 Ferroꝝ & igne civitates perdidit,
 Cades coërcens cadibus, necem nece.
 Quis ergò sapiens hac sustineat cernere?
 Non sunt equorum agilitas, sed praestigia,
180. Cades pariens seditio, morbus urbium.
 Horum loco tu disciplinis gaudeas;
 Quis excolas mores, quod utilissimum est.
 Sed quando varia lectione cor tuum,
 Tanquam in palestra, exercueris mediocriter:
185. Incumbe sacris literis, uberrimas
 Opes utriusꝰ Testamenti colligens,
 Quorum alterū est Vetus, alterum semper Novum.
 Namqꝰ id Novum est, quod posteriore seculo
 Scriptum fuit, nec post se habebit tertium,
190. Illis libenter omne studium impertias,
 Ut inde morum haurire possis regulam,
 Sacrumꝰ cultum unius ac veri Dei.
 Namqꝰ unitas & sempiterna est Trinitas,
 Paterꝰ, Filiusꝰ, sacerꝰ, Spiritus,

195. τριάς πρῶταίσι ἐνκρινῆς, μονὰς φύσιν.
μήτ' ἔν ἀριθμῶ συγχεῖς ἰσοστάσις,
μήτ' αὖ θεῶν σὺ πρῶσκιωῶν τέμεις φύσιν.
μὴ τριάς γάρ, εἰς θεὸς παυτοκρατορ.
τοτέσι λεπτὸν ἔνσεβες μυσήριον.
200. σενὴ γάρ ὄντως τῆς ἀληθείας ὁδός,
ἀτραπὸς ἀμφίσημον ἔκτεθλιμμένη:
ἧς ἔξολιδήσαντες ἔξ γνάντιων,
κατηξέωλυσαν ἄς βαθύσημον πλάνω.
σατέλιθ μὲν πρὸς ἰσθ' αὖτε βλέπων,
205. ἀδωλοατραπὸς δ' ἀραιθ μιμέμεθ:
ὁ μὲν, πρῶταίσι συγχεῖς ἰσοστάσις,
ὁ δ' ἔν, μερίζων δ' ἔνσεβως πλὴν ὄσιαν.
σὺ δ' ἀκλινὸς φύλασσε πλὴν μέστω ὁδὸν,
ὡς γῆ, διαρῶν: κῆ συνάπλων, ὡς θέμις.
210. σωσπῆται γάρ ἢ τριάς ἀσυγχύτως,
ὡσπερ ἢ ἀτμήτως ἢ μονὰς χωρίζεται.
ἢ γάρ φύσις, ἀτμήθ. αἰ δ' ἰσοστάσις,
αἰ μινετι παυτελὸς ἀσύγχυτοι.
τότων φύλαξ μοι διαμνίσις τῶν δογματάων.
215. καὶ γήσιθ μὲν ἐργάτης τῶν γήτολων,
σοφὸς δ' ἀποστάσις μυσικαῖς θεωρίαις,
αἰ πρῶκόπων, μήποτ' ἐκφυσώμεθ.
μαζὼν ἐπανθήσθ γάρ ἔστω ἢ χαρῆς.
ὁ γὰρ ὁ πωσὸς μινύσῃς ὁ τῶ θεῶ

ἀνθρωπῶθ

195. Discreta personis, Trias: una, essentiâ.
 Non ergo confundas numeris hypostasés,
 Rursusve naturam feces, Deum invocans.
 Namq̄, una Trias est, unus omnipotens Deus.
 Hoc arduum pietatis est mysterium. 1. Tim. 3. 16.
200. Nam veritatis arcta plane est semita, Matth. 7. 14.
 Detritaq̄, & præceptis in utrumvis latus:
 Hinc, qui vjjs contrarijs exorbitant,
 Ruunt in errorum profundos gurgites.
 Sabellius, qui Iudaicum spectat gregem,
205. Et Arius, idololatricos cultus sequens.
 Namq̄, ille, personarum miscet hypostasés:
 Hic rursus, impie dirimit substantiam.
 At tu, mediam constanter observans viam,
 Discerne, ut æquum est: iunge rursus, ut decet.
210. Trias, citra confusionem iungitur:
 Sine sectione ulla, unitas discernitur.
 Natura, dividi haud potest: hypostasés,
 Confusionis semper expertes manent.
 Horum mihi custos maneto dogmatum,
215. Sincerus effector quidem legis sacrae,
 Sed gnarus omnis mysticae sapientia,
 Non inflato animo, semper cupiens progredi.
 Nam maior efflorescet inde gratia.
 Vidésne, Moses fidus ille vir Dei,

- 220 ἄλλωπ^Θ, ἀκὸν ^ῥ καὶ ἀρετῶν βίος,
 ὅπως ἀπασαν ἐκμαθὼν ἀγυπῆω
 σοφίαν τὰ πρῶτα, καὶν βαθεῖ πλῆτω τραφῆς,
 ἐκὸν φυγὰς τε καὶ πένις ἐγίγνετο.
 καὶν ταῖς ἐρήμοις τῆσ γῆ ἀγυπῆω τρυφῆς
225. θῆσαν τραπέζαν πομπῶν ἡλλᾶξατο,
 δεξῆς τυραννῶν ποικίνας σκληρὸν βίον,
 εἰς τελασὶν ἀξι^Θ διαματῶν
 κρῆας, μέγισον ἀγγέλο μυστήριον
 εἶδε φανέν^ΙΘ γῆ πύρι φλογᾶσ βαλ. ^ε,
 εἶτ' ἀξιαθείς καὶ θεῶ προδόν τότε
230. φαιῆσ ἀκῶσαι, καὶ λαβὼν ἐξῆσιαν,
 λαὸν ἐνονῆσ δ' ὄλιον λυα ζυγόν,
 ἀρχα τε παντὸς ^ῥ γένος, ψῆφω θεῶ.
 λαβὼν τασαῦτον ὑ^ΙΘ ὅκ ἐπαίρεται,
235. ἀλλ' ἰχθυόφωνον καὶ βρασὺ γλωσσὸν ἴνα
 φησὶν ἑαυτὸν, ἀδενῆ ^Ι εἶναι λέγων,
 ὡς ἂν φρονῶν ταπανόν, ἰχυρὸς μένι.
 τῶσ φυλατῆ ^ῥ βίε τῶ ἀκόνα,
 μορφῶν σακυτόν τω^Ι ῥόπω ^ῥ μωσέως,
 240 καὶ τῶ μάθησιν τῶν παρ' ἑλλισι λόγων,
 ὡσπερ δικασίε γίννομεν ψῆφον φέρων,
 ὑπερεταδῆ τάξον, ὡς ὄσι πρέπον,
 τῆ τῶν ἀληθῶν δογματῶν παρῆσσία,
 τῆ πανσόφω τε τῶν ἡραφῶν διωρία.

καὶ

- 220 Vitaq; honesta imago, ut omnem primulum
 Egyptiorum didicerit sapientiam, Act. 7. 22.
 Et educatus inter immensas opes, Ebr. 11. 26.
 Egenus & exul sponte factus sit sua, Exod. 2. 15.
 Mensamq; servilem, in loco solo, Phari
225. Cum delicys sceptriq; permutaverit, Ebr. 11. 25.
 Vitam asperam pompæ Tyranni præferens,
 Quousq; perfectissimo spectaculo
 Magnum videret Angeli mysterium,
 Ardentis in viridi rubo flammæ ignea, Ex. 3. 2.
230. Dignusq; cenferetur, ut vocem Dei
 Audiret, atq; autoritate præditus
 Populo gementi triste demeret iugum,
 Totamq; gentem calculo regeret Dei:
 Isthoc tamen rerum haud superbit culmine,
235. Sed tardiloquum, blasphemq; sese, ac debilem
 Fatetur, ut de se modeste sentiens,
 Vires suas roburg; servet integrum.
 Huiusmodi vitæ tuetor imaginem,
 Mosisq; conformato tete moribus,
- 240 Gentiliumq; disciplinas quaslibet,
 Vi censor æquus, calculum iustum ferens,
 Iubeto subservire puri dogmatis
 Licentiæ veræ, sacriq; codicis
 Considerationi sapientissima.

245. καὶ γὰρ δ' ἴκαον τὴν σοφίαν τῶ πνεύματι Θ,
 ἄνωθεν ὄσαν, ἐκ θεῶ Τ' ἀφιγμένῳ,
 δ' ἔσποιναι εἶναι τῆς κάτω παιδείουσεως,
 ὡσπερ θεραπεύειν, μὴ μάτῳ φυσικῆς,
 ὑπηρετῶν δ' ἐ κοσμίως ἠθισμένης.

250. τῆ τῶ θεῶ γὰρ ἢ κάτω δ' υλευνέτω.

ἢ πῶ ἀλλ' ἐναντιοπρομαβῶν μάλιστ' σοι
 προσῆκον. ὅχ' ἅπαντα βίβλ' ἀσφαλῆς,
 ἢ σεμνὸν ὄνομα τῆς γραφῆς κεντημένη.

ἔσιν γὰρ, ἔσιν ἔδ' ὅτε ψευδῶν μοι

255. βίβλοι: τινὲς μὲν ἔμμεσοι, ἢ γάτορες
 (ὡς αὐτὸς ἔπει) τῶν ἀληθείας λόγων:
 αἱ δ' αὖ νόθοι τε καὶ λίαν ἐπισφαλῆς,
 ὡς παρὰ σῆμα ἢ νόθα νομίσματα,
 ἢ βασιλείας μὲν τὴν ἐπιγραφῶν φέρει,

260. κίβδηλα δ' ὅτι, ταῖς ὕλαις δολιχῆνα.
 τῶν χαρῶν σοι τῶν θεοπνεύσαν ἔρω
 βίβλων ἐκάστω, ὡς δ' ἂν ἐκρινῶς μάθης.
 τὰς τῆς παλαιᾶς πρῶτα διαθήκης ἔρω.

ἢ πεντάτευχ' τὴν κτίσιν, ἢ τ' ἔξοδον,

265. λευκὸν δ' ἐ τὴν μέσῳ ἔχθ' βίβλον,
 μεθ' ἢν ἀριθμῶς, ἢ τὰ δευτερονόμιον.
 τῶντοισ ἰσοῦν προσίθ', καὶ τὸς κριτῆς,
 ἔπειτα τὴν ἔδθ', βασιλευν τε τέσσαρας
 βίβλους, παραλαπομένων δ' ἐ γε ξυνορίδα.

ἔξοδον

245. *Nam iustum id est, ut spiritus sapientia,
Supernè ab ipsomet profecta Numine,
Sit Domina terrena scientia, velut
Ancillula, quæ fastu inani haud turgeat,
Sed servitijs decenter assuefacta sit.*
250. *Terrena namq; his, quæ Dei sunt, serviant.
Quin maximè hoc quoq; convenit te discere,
Non tutò cui vis esse credendum libro,
Qui Biblici prænomen augustum ferat.
Quandoq; falsò nominati sunt libri:*
255. *Quidam intermedij, vel propinqui terminis
(Ut sic loquar) sunt veritatis dogmati:
Quidam spurij, periculosiq; admodum,
Tanquam notha, sive adulterina nomismata,
Inscriptionem regis equidem habentia,*
260. *Sed materia ratione vitiosissima.
Ut ergò liquido hos nôris, tibi singulos
Divinitus inspiratos numerabo libros,
Primumq; prisca fœderis scripta eloquar.
Mosaica Pentateuchus Genesin, Exodum,*
265. *Leviticumq; intermedium complectitur,
Quartò Numeros: postremò Deuteronomion.
Huic Iosua subiungito, atq; Iudices.
Deinde Ruthem, & quatuor Regum libros,
Atq; insuper Paralipomenon bigas sacras:*

- 270 ἔσδρασ' ἐπ' αὐταῖς πρώτῃ, εἰθ' ὁ δεύτερῃ,
 ἕξῃς σιχηρὰς πῶντε σοι βίβλος ἑρῶ,
 εἰσθεντ' ἄλλοις ποιήλων παθῶν ἰάθ,
 φαλμῶν τε βίβλον, ἑμμελὲς ψυχῆς ἀκῃ.
 τρεῖς δ' αὖ σολομῶντ' ἔσ' ὄφθ, παροιμίας
275. ἐκκλησιαστικῶν, ἅσμά τε τῶν ἁσμάτων.
 ταῦταίσι προφήτας προσίθι τὸς δώδεκα,
 ὡσπὲ πρώτον, εἴτ' ἁμῶς τὸν δεύτερον,
 μακρίαν, ἰσὴλ, ἀθδ' ἰαν, καὶ τὸν τύπου
 ἰωνῶν αὐτ' ἔσ' τριμῆρα παθῶς.
280. ναῶν μετ' αὐτῶς, ἀβθακῶν, εἴτ' γῆνατον
 σεφνίαν, ἀγγαῶν τε, καὶ λαχαρίαν,
 διώνυμόν τε, ἄγγελον μαλαχίαν.
 μετ' ὅσ' προφήτας μάνθανε τὸς τέσσαρας,
 παρῆρισιαστικῶν τὸν μέγαν ἰσαΐαν,
285. ἱερεμίαν τε συμπαθῆν, καὶ μουσικόν.
 ἰεζεκιήλ, ἔχατον δὲ δανιήλ,
 τὸν αὐτὸν ἔργοις ἢ λόγοις σεφώτατον,
 τότεοι προσεγγυγίνουσι πλὴν ἑδῆρ τινές.
 καινῆς διαθήκης ὥρα μοι βίβλος λέγειν.
290. δυαγγελιστὰς τέσσαρας δεῖχθ' ἴδοντες,
 ματθαῖον, εἴτα μαρκαν, ὃ λουκῶν τρίτον
 πωρθεῖς, ἀριθμῶν τὸν ἰωάννην χόρον
 τέταρτον, ἀλλὰ πρώτον ἔσ' ὁμομαθῶν,
 βροντῆσ' γὰρ ἴδον τότεον ἀπότως καλῶς,

270. Esdræ prius volumen, & eiusdem alterum,
 Hinc quinq. libros metrico scriptos pede,
 Iobi coronati è varijs victorijs,
 Psalteriumq., animæ salubre pharmacum,
 Actres Salomonis inclyti: Proverbia,
275. Ecclesiastem, & Canticorum Canticum,
 His porro bisseos Prophetas addito.
 Osee primum, & altero Amosum loco,
 Micheam, Iôel, Abdiam, & Ionam vagum,
 Qui triduanæ passionis est typus.
280. Post hos Naum, Abbacum, atq. nonum ex ordine
 Sophoniam, Haggæumq., cum Zacharia,
 Et Angelum binominem Malachiam.
 Dehinc Prophetas quatuor considera:
 Magnum Esaiam, differentem liberè,
285. Et condolentem Ieremiam, cum mystico
 Ezechiele, quem sequetur Daniel,
 Verbisq. & ipsis factis sapientissimus.
 His additur Esther à quibusdam: at tempus est,
 Vt fœderis Novi libros recenseam.
290. Evangelistas recipe tantum quatuor,
 Mattheum, & inde Marcum, ei Lucam adijce
 Ceu tertium: quartò, Iohannem, tempore,
 Primum tamen sublimitate dogmatum,
 Quem iure dicas filium tonitruï,

Quod

295. μέγισον ἡχίσταυτα ἑξ̄ θεῶν λόγων.
 δ' ἔχει δὲ βιβλίον λαϊκῶν καὶ τὸν δευτέρου.
 τῶν τῶν καθολικῶν προφῆων ἀποστόλων.
 ὃ σκεῦθ' ἕξ̄ης προσίδη τῆς ἐκλογῆς.
 ὅν τῶν ἰθῶν κήρυκα ὅν ἀπόστολον
300. παῦλον, σοφῶς ἡραψαυτα ταῖς ἐκκλησίαις
 ἐπιστολὰς δ' ἰς ἑπτὰ, ῥωμαίων μίαν,
 ἢ ῥη' σωκράτην πρὸς κορινθίους δύο,
 αὐτῶ πρὸς γαλάτας τε, ἢ τῶν πρὸς ἐφεσίους, μετ' ἦν
 τοῖς γ' φιλίπποις, ἕτα τῶν γεῤαμμυθίῳ
305. κολασσαεῦσι, θεσσαλονικεῦσι δύο,
 δύο τιμοθεῶν, τίτω δ' καὶ φιλήμονι
 μίαν ἑκατέρω, ἢ πρὸς ἑβραίους μίαν.
 τινὲς δ' ἔφασι τῶν πρὸς ἑβραίους νόθον,
 ὅτι εὐ λέγοντες. γνησία γὰρ ἢ χεῖρις.
310. εἴην τί λοιπὸν; καθολικῶν ἐπιστολῶν
 τινὲς μὲν ἑπτὰ φασιν, οἱ δ' ἑπὶ τρεῖς μόνως
 ῥωμῶν δεχέσθαι, τῶν ἰακώβου μίαν,
 μίαν δὲ πῶρε, τῶν τ' ἰωάννου μίαν.
 τινὲς δ' ἑπὶ τὰς ῥῶμα καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς δύο
315. πῶρε δ' ἔχονται, τῶν ἰσίδωρου δ' ἐβδόμῳ,
 τῶν δ' ἀποκάλυψιν τῶν ἰωάννου πάλιν
 τινὲς μὲν ἐγκρίουσιν, οἱ πλείους δ' ἐγε
 νόθον λέγουσιν: ὅτ' ἀψευδ' ἔσασθ'
 κανὼν ἔν' ἐπι τῶν θεοπνεύσων ἡραφῶν.

295. Quod sonuerit VERBUM DEI gravissimè.
 Sed alterum Lucae librum quoq; suscipe,
 Qui cuncta Apostolorum gesta continet.
 His, adde Paulum, electionis vasculum,
 Gentilium praconem, Apostolum Dei, AA. 9. 15.
 Gal. 2. 9.
300. Qui scripsit erudito Ecclesiis stylo
 Epistolas bis septem: ad urbis incolas
 Romæ unicam, sed ad Corinthios duas,
 Vnam ad Galatas, & inquilinos Ephesios:
 Hinc ad Philippenses, Colossenosq; item:
305. Rursusq; Thessalonica civibus duas,
 Duas Timotheo, sed Tito ac Philemoni
 Vtrilibet unam, ad Ebraeos unam modo.
 Quidam hanc ad Ebraeos notham aut spuriam vocat,
 Sed perperam: namq; hæc genuina est gratia.
310. Quid restat inde? E Catholicis Epistolis
 Alij quidem septem: alij, tres tantummodo
 Dicunt recipiendas, Iacobi Apostoli
 Vnam, Petri unam, unamq; Iohannis: licet
 Eiusdem Iohannis alij tres, & duas
315. Petri recipiunt, atq; Iudæ septimam.
 Sed Apocalypsin ab Iohanne traditam
 Quidam approbant, pleriq; notham pronunciant.
 Atq; hic sacrarum literarum sit Canon
 Certissimus: harum ductui si obtemperes,
 Vitabis

320. αἴσ' ἢ σὺ πεδιῖσ', ἐκφύγησ' κούμω πάγας,
ματαιότητα δ' ἐλπίδων ῥίψασ' κάτω,
πλάτων δὲ τὸν φεύγοντα διὰ φιλαὶ χερσὶ
παύρασ' ἰένουσιν, ἀσφαλὲς μὲνων θεῶν.
ὄν ὕρανοις γὰρ ὃ παρὲν θεοκραυγῆς.
[Χριστῷ δ' ἔπειο ἔφ' ἰσάφω θεῶ λόγῳ.]
325. ὦ τρισμακάρισ', ὦ τρισόλβισ' σὺ γε,
πολλοῖς γέροσι καὶ νέοισ' ἀστὴρ φανείς.
λάμπει γὰρ ἄστρον μαῖλον ἐνσιβῆσ' βίθ'.
καὶ σε προσφίτων, μαρτύρων, ἀποστόλων
χορὸς περισσῶς, ὡσπερ οἰκίον μέλ',
330. σεῖς προσπέμπων ἐπινίκιον κρότον.
τρυγῶν δ' ἄπαυσον δόξαν, ἠδύστη τότε,
μῖσ' χορέων ἀγγέλων σεφειφόρ'.
333. ἔρῶσο, καὶ μέμνησο, τῶν γελαμμένων.

τὴν σεμνότητ' ἀγνάας τ' ἀσκῆσεως
ἐμφυχον ἀκόνα, πῶσεως τε σφραγίδας,
ὀλυμπιάδα πρόσσηπε τῷ θάσσ. [τεῖμ.]

ἢν ἐβέλθησ' ἀελευκε μαθῆν τὸν ἀριθμὸν ἰσάμω,
ῥῆς ἐκατοντάδας ἰσά, τόσας δεκάδας, μονάδας ῥῆς.
καὶ γὰρ σε τέκ' ῥιάδ' φιλὸν ὄνχομαι ἴνασο

320. Vitabis explicata mundi retia, &
 Vana spei simulacra prosternes humi,
 Opesq; fluxas pauperum gregi, manu
 Larga seres, messem manens tutissimam.
 Nam, gaza ad instar, condis in caelo, sata.
 (CHRISTVM sequaris, qui sapiens Verbum est
 Dei.)

Ioh. 1. 1.

325. O ter beatus, terq; felicissimus,
 Lucens ut astrum, scribis ac iuuentulis.
 Nam vite pietas lucet astris clarius.
 Te Vatum, Apostolorum, & omnis Martyrum
 Cinget chorus, & ceu corporis membrum sui,
 330. Te redimet, plausu triumphali addito.
 Tunc gloria fruëris incessabili,
 Et laurifer saltabis inter Angelos.
 333. Valeto, scriptorumq; ne sis immeritor.

Fidei † typum, gravisq; sanctimonia † effigiem
 Imaginem vivam, salutes plurimum:
 Olympiadem, dico, tuam materteram.

Iamborum numerum vis scire, Seleuce? teneto
 Tres hecatontadas, & decadas totidē, monadas tres.
 Semper enim Triadis sobolem te comprecor esse.

AD

AD D. AMPHILO
chij Epistolam

Breves Notæ, quibus vel
lectionis diversitas monstratur, vel
obscuriora quædam adductis lo-
cis consimilibus utcunq;
illustrantur.

D Versum 2. Ἰδὲ γένος ἰσθῆς κλάει
δοϋ] Metaphora non lreconsultis
modò, sed ipsi etiam scriptura
notissimâ, interdum nobiles aut illustres fa-

Apo. 22. 16. milia, Arborum similitudine depinguntur,
ἡ ἰσθῆς ἰσθῆς τὸ ac radix aut stipes nominatur primarius vel
Ἰέρος Ἰέρος antiquissimus prosapia illius autor, ut Esa.
61. A.

11. 1. & cap. 15. 2. al. c. 14. 29. Hoc loco (nè
fallor) speciatim innuit Seleucidarum fami-

1. Macc. 1. v. liam, è qua], Maccab. 1. 11. ortus dicitur 'Av-
81. 25.

Athen. li. 10. Ἰσοχῶς ἐπιφρωνὸς (Antiochus der Edel)
c. 36. fol. 216 impietate, seruitia, profusione ac temulentia

Gr. 327. Lat. sua ita celebris, ut non tantum pleriq; è sub-

Et. lib. 5. c. 7. ditis hunc potius ἐπιφρονῆ, h. e. furiosum ap-
fol. 97. 98.

Gr. 145. 146. pellandum censuerint, sed & ipse Spiritus
Lat.

Sanctus eundem ἰσθῆς ἀμαρτωλοῦ (Eine
schädliche

schädliche böse Wurzel / 1. Maccab. 1. 11.)
 cognominârit, quòd illustrissima laudatissi-
 mag, stirpi fœdam aspersisset labem, quam
 tamen sequentibus annis pro virili eluere
 conati sunt; cùm filius Alexander, 1. Macc.
 10. 1. tum reliqui etiam posteri, è quibus ali-
 quot seculis iam elapsis in lucem editum ar-
 bitror hunc Seleucum, cum quo Amphilochi-
 us in presentia per literas interpretes agit.
 Vnde necessario conijcimus, regulam de pro-
 genitorum indole in sobolem propaganda, ὁδ. 6. 27δ.
 non esse perpetuam, sed creberrimè ita con- παῦροι γὰρ
 tingere, ut liberi à parentum vestigijs in al- τοὶ παῖδες
 terutram partem deflectant, (Ezech. 18. v. 5. πέλονται ὡς
 10. 14.) ideòq, nemini maiorum flagitia ob- ὁμοιοὶ πατρὶ
 esse debere, Ezech. 18. 19. nec vice versa illo- κακίαις;
 rum rebus præclare gestis stolidè superbiens, παῦροι δὲ
 dum, sed dandam esse operam, ut vitij sum- τε πατρὸς
 ma cura devitatis parentum virtutes imite- ἀρέας.
 mur, nec solum honestam famam ab ijs ac-
 ceptam conservemus, verum etiam insigni
 accessione honoris auctam, ad posteros trans-
 mittamus.

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus Ovid. 13. Met
 ipsi, tam. 140.
 Vix ea nostra puto.

D

Non

50. Non iniuria igitur D. Hieronymus falsè ir-
 ridet rhetores, quorum disciplina sit, ab avis
 Ad Demetrii adem, de ferenda virginitate, Tom. 1, fol. 38, atq; atavis, & omni retro nobilitate ornate, quem laudent: ut ramorum sterilitatem, RADIX fecunda compenset, & quod in fructu non teneas, mireris in trunco.

Vers. 3. χαίρειν δ' ἐνοχύτος) In Græco ἀνταρκαλακίς vel potius ἀναφορὰ elegantior est, quandoquidem χαίρειν utrunq; & salvere aut valere, & letari, significat, veluti si Latine dicam:

Avere iubeo, nobilis radice
 Ramum, Seleucum, filium bonū ac probum,
 Quin vita, & arte, ac moribus ipsemet tuis
 Avere, meq; efferre magnifice velim.

Pag. 256.

Nam ut Festus monet: Avere, nihil est aliud, quàm cupere. Argumento est, (quod dicimus) avidum & aviditatem: ex quibus præcipua cupiditas intelligitur, cum significet & gaudere.

Vers. 5. φόβον ἡγεῖν ὠδόν) Hi affectus, licet plane diversi, ac propemodum contrarij videantur, aptissime tamen ab Amphilochio coniunguntur, ob necessarium discrimen inter Timorem servilem & filialem, de quo prolixius egi in Compendio Theologico p. 504.

Et sequentibus, adiectis inter alia etiam ver-
sibus Paulini, è Psalm. 2. 11:

51.

Deservite Deo trepidi, mixtoq; fideles
Exultate metu: fiat discordia concors,
Difficiles socians affectus pectore in uno,
Ne timor affligat mentes, vel gaudia solvāt,
Si careant leto parvidi formidine lethi.
Discite iustitiam, rectosq; capeffite mores,
Et iusto trepidate Deo: gaudete benigno.

Ebr. 2. 15.

Vers. 6. ἀρχὴν τελευτῆς) Sic & Nazian-
zenus, Amphiloehij σύγχρονος, in Mono-
stichis, fol. 1170:

Ἀρχὴν ἀπάντων καὶ τελευτῆς τοῦ θεοῦ. † αὐτῶν πατρῶν. † al. πατρῶν.

Vterq; procul dubio è verbis ipsius Christi,

Esā. 41. 4. Esā. 44. 6. Esā. 48. 12: Ego primus

& novissimus. Item, Apoc. 1. 8: ἐγώ εἰμι τὸ

Ἄ καὶ τὸ Ω, ἀρχὴν τελευτῆς, Ego sum A & O,

principium & finis. Qua, licet ipsius aterni-

tatem potissimum stabiliant: nihilominus

eādē operā nos instruunt, in quibuslibet

actionibus à S S. Trinitate nobis capiendā

primordia, easdemq; ad solius Dei gloriam,

utpote σκοπιμώτατον τελευτῆς, referendas esse, Suid. γίνωσκ

1. Cor. 10. 31. τικῆ.

Vers. 8. τὸν πρόπορον) Non igitur audi-

endi sunt, qui Stoicam ἀπείθειαν, vel rustici-

D 2 tatem

tatem morum, nescio cuius religionis præ-
 textu excusare conantur. Nam vera pietas
 (σωφροσύνη, ἡ φρόνησις, δικαιοσύνη καὶ
 αὐδρεία) modestiam & prudentiam, iustiti-
 am & fortitudinem docet, Sap. 8. 8. atq; hæ-
 rum sanè virtutum initia non haurit ex
 Ethicis, sed à Spiritu Dei, 2. Tim. 1. 7. qui
 Sap. 7. 22. πνεῦμα νοερόν, ἅγιον, πρᾶν, ἄ-
 κρόλυτον, σαφές, ἀπείμαστον, φιλεργά-
 θον, ὑπεργυμναστόν, φιλανθρώπου, βέλαιον,
 ἀσφαλές, ἡ ἀμεριμνοῦ, Spiritus intelligentis,
 sanctus, disertus, incontaminatus, perspicuus,
 innocuus, benignus, beneficus, humanus,
 stabilis, tutus, & securus nominatur: quòd
 & sua substantià talis sit, & similes motus in
 cordibus renatorum accendat, ut quilibet
 suo loco

Sit mitis, humilis, temperans, amabilis,
 Non invidus: iustus, sapiens, fortis, gravis,
 Constans, modestus, in labore sedulus,
 quemadmodum hic noster autor versibus
 proxime sequentibus requirit.

Vers. 14. τὸ σὸν) Lucilius apud Senecam,
 epistola 8. fol. 77:

Non est tuum, fortuna quod fecit tuum.

Vers. 25. συλῆμνον) ἢ συλῶμνον. Nam
 hæc

hac quoque lectio in ms. ad marginem annotata reperitur.

53.

Vers. 33. γνήσιον πλῆτον) Huc referatur illud Biantis, apud Laërtium: ἐφόδιον ἀπὸ νεότητος ἕως γῆρας ἀναλωσάμενε σοφίαν. βέλτερον γὰρ τὸ τοῦ τῶν ἄλλων κτήματων. Sapientiam tibi viaticum ab adolescentia ad senectutem compara: nam haec omnibus alijs certior & firmiter est possessio. Et alterum eiusdem Apophthegma, de quo Cic. in Paradox. 1: Sæpe laudabo sapientem illum Biantem, ut opinor, qui enumeratur inter septem sapientes, cuius cum patriam Prienen cepisset hostis, ceterique ita fugerent, ut multa de suis rebus secum asportarent: cum esset admonitus à quodam, ut idem ipse faceret: Ego verò, inquit, facio. Nam omnia mea porto mecum: ille haec ludibria fortunæ ne sua quidem putavit, quæ nos appellamus etiam bona. Hæc forsitan nonnullis τὰ πλεονεκτήματα videbuntur, sed facilius fidem invenient apud Christianos, qui omnia fortuna bona pro alienis habenda, didicerint è sacris, præsertim è dicto Christi Luc. 16. 12. ad cuius illustrationem non parum conferre potest locus D. Chrysostomi, homil. 11. in 1. ad Timoth. 4.

Lib. 1. p. 330
Gr. 31. Lat.

D 3

fol.

fol. 1578: ἐκᾶνα μόνον ὄσιν ἡμέτερα, ὅσα ἀν
 ἐκᾶ προπέμφομεν. τὰ δὲ γνῶσθα, ὃ ἄχ ἡμέτε
 ρα, ἀλλὰ τῶν ζώντων, μᾶλλον δὲ καὶ ζώντας
 ἀπέλιπον. ἐκᾶνα μόνον ὄσιν ἡμέτερα, ὅσα τῆς
 ψυχῆς ὄσι καὶ ὀρθώματα, ἐλεημοσύνη καὶ φι
 λανθρωπία. ταῦτα τὰ ἐκτός γὰρ ἡμῶν ὄσι
 ποιήσωμεν τίνω αὐτὰ τῶν γνῶσ. ὃ γὰρ
 δωατόν χημάτα λαμβάνοντα ἀπελθῆν, ἀλλὰ
 δωατόν ἐλεημοσύνη λαμβάνοντα ἀπελθῆν.
 μᾶλλον δὲ καὶ προπέμφομεν αὐτὰ, ὡς εἴποις
 μᾶσαι ἡμῶν σκηνῶν γνῶ τῆς αἰωνίας μοναῖς.
 χημάτα λέγεται παρὰ τὸ κεχηῖθι, ὃ παρὰ
 τὸ κυρίως εἶναι: καὶ τὰ κημάτα δὲ αὐτὰ, κη
 σις ὄσιν, ὃ διαποτία. ἀπὲ γὰρ μοι, πόσων
 ἄξιον ἕκαστος ἀγρός γεγονη; καὶ πόσων ἔσαι;
 λέγεται τις καὶ παροιμία σοφωτάτη. ὃ γὰρ τῶν
 δυνατῶν παροιμιῶν δὲ καταφρονῶν, ἀν
 ἔχωσιν τι σοφόν. ἀχῆ, φησιν, πόσων ἦς, καὶ
 πόσων ἔση; τὸτο καὶ πρὸς οἰκίας, τὸτο καὶ πρὸς
 χημάτα λεκτέον ἡμῖν. ἀρετὴ μόνον οὐδὲν ἡμῶν
 σωμαποδμηῶν; ἀρετὴ μόνη διαβαίνει πρὸς
 πλὴν ζωῶν πλὴν ἐκᾶ. *Ea tantum nostra sunt,
 quae illuc praemittere caute studemus: quae
 autem hic sunt, non nostra, sed viventium
 sunt, imò viventes saepe derelinquunt. Illa
 sola nostra sunt, quae ab anima recte sunt.*

Ezech. 7. 12.
 Qui vivit,
 habebit.

Eleemo-

Eleemosyna scilicet, ac pia in pauperes mise-
 ratio. Porro ista, exteriora dicuntur, etiam
 apud ipsos externa sapientia autores, quippe
 que extra nos sunt: ea igitur nostri iuris fa-
 ciamus. Neque enim possibile est, hinc pecunia
 accepta migrare, sed planè possibile est elec-
 mosyna data proficisci: imò verò ipsa etiam
 pramittamus, ut nobis in aeternis mansioni-
 bus tabernaculum praparent. Pecunie enim
 Græco vocabulo ab usu dicuntur, non quòd
 propriae sint, imò & possessiones ipsæ, usus,
 non dominatio sunt. Dic enim, quæso, villa
 qualibet quot habuit dominos? quot itidem
 habitura est? Dicitur quoddam vulgò pro-
 verbum, & sapienter quidem. Neque enim
 omnino contemnenda sunt, quæ vulgò di-
 cuntur, si quid in se recti habent. Ager, in-
 quit, quàm multos habuisti, & quàm
 multos adhuc habiturus es dominos?
 Hoc & ad domos & ad pecunias ritè dici po-
 test. Sola igitur virtus nobiscum migrare
 consuevit. Virtus sola ad aeternam vitam
 pertransit. Et paulo post: τί τῶτων ὄσιν ἀλο-
 γώτερον, ἀπὸ ἵππων καὶ πολυτελείας ἡματι-
 ων, ἢ ἀκολούθων βέλονται φαίνεσθαι; τί τῶτων
 τῆς δόξης ὁδὸν ἀμύνεσθον, τῆς ἀπὸ ἵππων καὶ
 οὐκ ἐστὶν

Luc. 16.9.

Fol. 1579.

δικηδων στωισαμλνῆς ; γνῶσθαι ἔϊ ; μηδ' ἔν
 τῷ τῶν κέχρησο. δικαῖον ἔχε τὸν κόσμον, μὴ γὰρ
 τῆ ἐτέρῃ παρρησία. ταῦτα ἢ πονηροί, ἢ μιαν-
 ροί, καὶ ἄρξαικοι, καὶ πάντες, ὅσοι πλεῖστα με-
 τέχρησι, δ' υἰάνται ἔχεν. καὶ μίμοι, καὶ ὄρχη-
 σαί ἐφ' ἵππων φέρονται, καὶ δικητῶν προτρέ-
 χοντα ἔχουσιν; ἀλλ' ὁμοίως μίμοι ἐπὶ καὶ ὄρ-
 χησαί, καὶ ὁ γέγονσι σισεμοί ἀπ' τῶν ἵππων
 καὶ τῶν ἀκολυβίων. ὅταν γὰρ μηδ' ἐν τῶν γν' ψυ-
 χῆ καλῶν προσῆ ἔσ' τοῖστω, ταῦτα ἂν ἔξωθ-
 θεν προσεβῆ ἐκῆ καὶ μετῆ. ἢ καθ' ἑαυτῶν ἀδε-
 νᾶ τείχω, ἢ διαφθορῶν σώματι, ὅσα αὐτὸς πε-
 ριβῆ. μὲνδ' ἀνδ' ἐς καὶ διαφθορῶν : ὅτω δ' ἢ καὶ γν'
 ταῦθα ὁδ' ἐμίαν ἢ ψυχῆ ὄνησιν ἀπ' τῶν ἐκτός
 πλοσλαμβανῆ, ἀλλὰ μὲνδ' ἔτο ὅσα, καὶ ἂν μν-
 ρία τις αὐτῆ περιβῆ χρυσία. μὴ δ' ἢ πρὸς ταῦ-
 τα ἐπ' ἠκμῶν ὄμων, ἀρξήσωμεν ἑαυτὸς τῶν
 πλοσκαίρων, τῶν μαζόνων, ἐχώμεθα, τῶν
 πνευμαλικῶν, τῶν ὄντως αἰδ' ἐσίμης ποιόντων
 ἡμᾶς, ἵνα καὶ τῶν μελλόντων ἐπίψυχωμεν ἂν
 γαθῶν. *Quid irrationabilius dici possit,
 quam velle ex equorum ac preciosa vestis,
 clientumq; apparatus putari illustrem? Quid
 vilis atq; abiectius dici potest ea gloria, quae
 in equis ac famulis consistit? Viriutis studio-
 sus es? nullo istorum utere: proprias habeto
 divitias.*

divitias, propriumq; ornatum. Hac enim & nequam homines, ac scelerati, & rustici, latronesq; omnes, qui divites sunt, habere valent. Mimi item, ac saltatores, feruntur equis, famulosq; habent, qui ante se currant: mimi tamen atq; saltatores sunt, & ex equis & famulis nihilo honestiores evaserunt.

Quando enim ijs, qui huiusmodi sunt, nulla inest animi virtus: frustra & incassum hæc extrinsecus apponuntur. Et quemadmodum caducus paries, aut nimium fragile corpus, in sua imbecillitate perdurant, quæcunq; etiam ijs apposueris: ita & hic anima nullum emolumentum sumit ab his, quæ sunt extrinsecus, sed eadem permanet, quæcunq; ornamenta aurea ipsi forinsecus circumdes. Non ista miremur attoniti, sed animos à temporalibus ac fluxis rebus, ad digniora transferamus, & spiritualia tantum sectemur, quæ nos re vera honestos ac verècundos reddunt, ut etiam futuris bonis perfruamur.

Vers. 35. Βιβλοῖς ποιηταῖν) Basiliius in sermone ad adolescentes, quomodo è gentiliū libris proficere possint, fol. 226. Gr. 407, lat: καὶ τοῖς ποιηταῖς, καὶ λογοποιῖς, καὶ ῥήτορος, καὶ

58.

καὶ πάντων ἀνθρώπων ὁμιλητέον, ὅθεν ἂν μέλλῃ
πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν ὠφελείᾳ
τις ἔσται. Poëtis, historicis, oratoribus &
omnibus hominibus conuersandum est, si u-
tilitas quadam inde ad animam redundatur
sit. Eisdem auctores inuenibus perlustran-
dos suadet Amphilocheus, veruntamen ut
(λεπτοῖς φιλοσόφων μερίμνας) subtiles Philo-
sophorum curas, hoc est, præcepta & exerci-
tia Logica, tanquam filum Ariadnes, ijs con-
iungenda pronunciet.

Fol. 225.

Vers. 39. συνέγων τὸ χησιμον) Ita Basi-
lius quoq; monet, μὴ δ' εἴναι ἅς ἀπαξ τοῖς ἀν-
δράσι τῶν τοῖς ἄλλοις τὰ πᾶσι δὲ τῆς
διανείας παραδόντας, ἢ περὶ ἂν ἄγωσι, τὰ
τῶν συνέπειδαι, ἀλλ' ὅσον ὅτι χησιμον αὐτῶν
δέχομεναι, εἰδέναι τί χησιμον καὶ παρὶδ' αὐν: nos
nequaquam per omnia scriptores Ethnicos
sequi debere, quascunq; illi nos ducant, sed ea
tantum è libris illorum excerpenda, quæ sint
utilia, ut interim sciamus, quid negligendum
sit. Et Nicephorus lib. 10. cap. 26. fol. 588.

* Παρὰ τῆς
τῆς

Spectatores * numularios nos esse diuinum
oraculum iubet, & ut pulcherrimum quodq;
ex rebus omnibus deligentes, quod malum
est, abijciamus: quod bonum autem, disqui-
ramus.

ramus, atq; inventum retineamus. Vbiung³
 enim aliquid boni est, id ipsius veritatis est.
 Eodem pertinet prolixus Augustini locus,
 lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 40. quem
 integrum allegavi, in Adagijs sacris, Cent. 5. Spolia Aeg
 gypti, Exod.
 11. 2.
 proverb. 24. pag. 731. Nec minore circum-
 spectione in Divorum Patrum voluminibus
 perlustrandis opus est, è sententia D. Hiero-
 nymi, qui tom. 3. fol. 143. inquit: Ego Ori-
 genem propter eruditionem sic interdum le-
 gendum arbitror, quomodo Tertullianum,
 Novatum, Arnobium, & nonnullos eccle-
 siasticos scriptores, Græcos pariter & Latinos:
 ut bona eorum eligamus, vitemusq; contra-
 ria, iuxta Apostolum dicentem: Omnia pro-
 bate, quæ bona sunt tenete. Caterum qui vel
 in amorem eius nimium, vel in odium sto-
 machi sui pravitate ducuntur: videntur
 mihi illi maledicto prophetico subiacere: Esa. 7. 15.
 1. Thef. 5. 21.
 Væ Esa. 5. 20.
 his, qui dicunt bonum malum, & malum
 bonum: qui faciunt amarum dulce, & dulce
 amarum. Nec enim propter doctrinam eius,
 prava recipienda sunt dogmata: nec propter
 dogmatum pravitatem, si quos commenta-
 rios in Scripturas sanctas utiles edidit, peni-
 tus respuendi sunt. Quod si contentiosum
 inter

inter se amatores eius & obtrectatores funem duxerint, ut nihil medium appetant, nec seruent modum, sed totum aut probent aut improbent: libentius piam rusticitatem, quam doctam blasphemiam eligam.

Vers. 41. μελιτήης έργου) Basil. ibidem: κατὰ πᾶσαν τῶν μελιτήων τῶν ἀκόνα τῶν λόγων ὑμῶν μελεκτέου. ἐκάναι τε γὰρ ὅτε ἅπασιν τοῖς ἀνθεσι παραπλησίως ἐπέρχονται, ὅτε μὲν εἰς ἀνέπιπτόσιν, ὅλα φέραι ἐπιχερῶσιν, ἀλλ' ὅσον αὐτῶν ἐπιτιθέου πρὸς τῶν ἐργασίαν λαβῶσαι, τὸ λοιπὸν χεῖρα ἀφῆκαν: ἡμῶς τε ἢ σωφρονέμεν, ὅσον οἰκείον ἡμῖν καὶ συγγενὲς τῇ ἀληθείᾳ παρ' αὐτῶν κομισάμενοι, ὑπερβύσόμεθα τὸ λαπόμενον. Isiusmodi scriptorum, perfecto apum exemplo, participes simus.

Quemadmodum enim ha non omnibus floribus similiter insidunt, neq. ex ijs, ad quos advolant, omnia secum auferre conantur, sed quantum ipsis ad opus necessarium fuerit comprehendentes, reliquum dimittunt: ita nos etiam, si sapimus, quantum nobis congruum & veritati consentaneum est, ex ipsorum scriptis asportantes, reliqua prateremus. Idem hoc ipsos Ethnicos auditoribus suis inculcasse, patet ex Isocratis παρὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ad Demonicum, quam orator his verbis

elaudit: ἤν' ὄρε' γὰρ τῆς καλοκαγαθίας, καὶ
 μὴ μόνον τοῖς ὑφ' ἡμῶν ἑρμηδίοις ἐμμένειν,
 ἀλλὰ καὶ τῶν ποιητῶν τὰ βέλτερά μανθάνειν,
 καὶ τῶν ἄλλων σοφιστῶν εἰ τι χησιμου ἑρμῆσε
 σιγ. ἀναγινώσκειν. ὡσπερ γὰρ πλὴν μέλιτ' ἄν
 ὄρωμεν ἐφ' ἅπαντα μὲν βλασηματα καθίζου
 νουσαν, ἀφ' ἐκάστου δὲ τὰ χησιμα λαμβάνου
 σαν: ὅτω καὶ τὸς παιδείας ὄρεγομένους,
 μηδενὸς μὲν ἀπέριωσ' ἔχον, πάνταχόθεν δὲ
 τὰ χησιμα συλλέγειν. *Decet virtutem &
 honestatem expetere: nec ea servare dun-
 taxat, quae nos diximus, sed & Poëtarum
 optima quaeq; discere, & ea legere, quae alij
 viri sapientes utiliter praeceperunt. Nam ut
 apes omnibus quidem insidere flosculis, de
 singulis autem utilia carpere videmus: sic
 eruditionis etiam comparanda studiosos, nul-
 lius rei esse rudes, sed undiq; utilia colligere
 decet. Ad quem locum allusisse arbitror Lu-
 cretium, sub initium libri 3. vers. 9. ubi de
 Epicuri libris canit:*

*Tu pater, & rerū inventor: tu patria nobis
 Suppeditas praecepta, tuisq; exinclute chartis,
 Floriferis ut apes in saltibus omnia † limant: † al. libant.
 Omnia nos itidem depascimur aurea dicta:*

Aurea, perpetua semper dignissima vita.

Vers.

62.

Vers. 48. ἀκίνητος (Senec. de tranquillitate animi, fol. 345: Naturâ humanus animus agilis est, & pronus ad motus.

Fol. 226.

Vers. 49. ἀς ἀρετῶν ἐγκώμια) Basil. loco sapius allegato: ἐκείνα αὐτῶν μᾶλλον ἀπὸ ἐξώμια, ὅτι οἱ ἀρετῶν ἐπίνεσαν, ἢ πονηρίαν δὲ ἐβόλον. Ea potius ab illis recipiamus, aut mutuemur, in quibus virtutem laudârunt, aut vitia vituperârunt.

Fol. 227.

Vers. 61. καὶ τὰς ἀκαθάρτους φεῶν) Idem Basilii, Amphilochoy ὁμῆλιξ: (quamobrem non mirandum, quod hic plures illius sententias amulatus sit) in homilia ad adolescentes, de legendis Ethnicorum libris: καθὼς περ τῆς ῥοδωνίας τῶ ἀνθρώπου δρεψάμνοι, τὰς ἀκαθάρτους ἐκκλίνουμι: ὅτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων, ὅσον χηστίμου κερπώσάμνοι, τὸ βλαβερόν φυλαξώμεθα. Quemadmodum in legendis rosis sentes declinamus: sic in huiusmodi sermonibus, quicquid utile est carpentes, noxia vitemus. Plura in hanc sententiam suppedi-
tabunt Adagia sacra, Cent. 3. prov. 16. &

Simil. 65. p. 2+3. è lib. 2. 2. ἔρωμα. fol. 155.

Similitudines Biblica παροιμιώδεις, ubi adduximus illud Clementis Alexandrini: γεωργὸς μὲν ἴδιον, τὸ ὅτι ἀκαθάρτους φερόμενον ῥόδον ἀβλαβῶς λαλεῖ, Agricola quidem est propri-
um,

um rosam, quæ in spinis nascitur, citra noxam
carpere. Itemq; distichon Nazianzeni:

ῥοσὸν ἀπὸ ἰακινθῶν, ῥοσὸν κραιναῖς ἀπὸ
ἀκάνθων

λέβου, ἀπὸ ἀσχετῶν οὔτων, ἀπέσ
κατάμυ:

63.

Pag. 142. e
carm. ad
Christ. post
silent. v. 35.

eiusdem ferè sensus, cum Apophthegmate
Virgilij, qui se aurum ex Ennij sterquilinio
colligere fatebatur. Quo alluisse censeo Hie-
ronymum, in epistol. ad Latam, de institu-
tione filie, tom. 1. fol. 27. cum ait: Gran-
dis esse prudentiæ, aurum in luto quæ-
rere.

P. Ram. in
vita Virg. p.
19.

Verf. 69. Βορὴν μὲν αἶμα) Licet generale sit
vocabulum, hoc loco tamen commodissime
ad ovillum gregem restringitur. Nam, ut
Columella lib. 7. c. 5. (pag. 342.) asserit, Oves
frequentius, quam ullum aliud ani-
mal, infestantur scabie, &c. Hæc ubi cæ-
pit irrepere, sic intelligitur: vitiosum locum
pecudes aut morsu scalpunt, aut cornu, vel
ungula tundunt, aut arbori affricant, parie-
tibusve detergent: quod ubi aliquam faci-
entem videris, comprehendere oportebit, &
lanam diducere: nam subest aspera cutis, &
velut quadam prurigo. Cui primo quòq;
tempore

64. tempore occurrendum est, ne totam
progeniem coinquinet, & quidem ce-
leriter, cum & alia pecora, tum præ-
cipue oves contagione vexentur.
*Quod Hieronymus (lib. 3. Commentarior.
in Epistolam ad Galat. tom. 9. fol. 94.) bre-
vissime ita contrahit: Iuxta vulgare pro-
verbium, unius pecudis scabies, totum
commaculat gregem. Frequenter addu-
ci solet, de contagio morum, qui paulatim in
familiares & quotidianos convictores trans-
eunt, ut Seneca (in lib. de tranquillitate ani-
mi, cap. 7, fol. 347.) testatur: Serpunt vitia,
& in proximum quæq; transliunt, & con-
tactu nocent. Et epist. 7. fol. 76: Inimica est
multorum conversatio. Nemo non aliquod
nobis vitium aut commendat, aut impri-
mit, aut nescientibus allinit, &c. Vnum ex-
emplum aut luxuriæ aut avaritiæ, multum
malificat. Convictor delicatus, paulatim
enervat & emollit. Vicinus dives, cupidita-
tem irritat: malignus comes, quamvis
candido & simplici, rubiginem suam
affricuit. Cum primis vero istiusmodi pro-
verbia locum habent in pueris & adolescenti-
bus, quorum ætas facilius in vitium flecti-
tur.*

65.
tur. Quamobrem Varro in libello de liberis
educandis, ab eorum conversatione impro-
bos abalienari iubet, ut in grege opilio oves
minus idoneas, (h. e. morbo graves) remo-
vere solet, quas reijctulas appellat: & aëlo-
noyias loco è vestigio subiungit verissimum
hoc Epiphonema: Sæpe enim unus puer
petulans atq; impurus, inquinat gre-
gem pucrorum. (Citante Nonio Marcel-
lo, pag. 579.) Eodem referri potest carmen
Iuvenalis, sat. 2 vers 78:

— Dedit hanc contagio labem,
Et dabit in plures: sicut grex tot9 in agris
Vnius scabie cadit, & porrigine porci,
Vvag9, conspecta livorem ducit ab uva.

Vers. 75. πάλω δονῦ) D. Apostolo tri-
buit Senarium, quem is (1. Cor. 15. 33.) è Me-
nandro, vel potius ex Euripide allegaverat,
ut in Adagijs sacris, (Centur. 3. adag. 89. pag.
552.) proluxè monstravi, eadè opera in unū
locum collatis plerisq; veterum sententijs,
quæ huic versui nonnihil lucis asferre
possunt.

Vers. 78. θεῶσιν) Seneca, epist. 7. fol.
76: Nihil est tam damnosum bonis moribus,
quàm in aliquo spectaculo desiderare. Tunc
E enim

enim per voluptatem facilius vitia surre-
 punt. His iungatur integer Tertulliani liber
 De spectaculis, presertim cap. 26 fol. 146.
 ubi Presbyter doctissimus inquit: Quale
 est, de Ecclesia Dei in Diaboli ecclesiam ten-
 dere? de cælo (quod aiunt) in cœnum? illas
 manus, quas ad Dominum extuleris, post-
 modum laudando histrionem fatigare? ex
 ore quo Amen in sanctum protuleris, (1. Cor.
 14. 16.) gladiatori testimonium reddere?
 is cœdax, alij omninò dicere, nisi Deo Chri-
 sto? Cur ergò non eiusmodi etiam Dæmonij
 penetrabiles fiant? Nam & exemplum ac-
 cidit, Domino teste, eius mulieris, quæ the-
 atrum adijt, & inde cum Dæmonio redijt.
 Itaq; in exorcismo cum oneraretur immun-
 dus spiritus, quòd ausus esset fidelem aggre-
 di: constanter & iustissime quidem (inquit)
 feci: in meo eam inveni. Et ibidem, cap.
 29: Si putas delectamentis exigere spacium
 hoc, cur tam ingratus es, ut tot & tales vo-
 luptates à Deo contributas tibi satis non ha-
 beas, neq; recognoscas? Quid enim incundi-
 us, quam Dei patris & Domini reconcilia-
 tio, quàm veritatis revelatio, quàm errorum
 recognitio, quàm tantorum retrò criminum
 venia?

venia? quæ maior voluptas, quàm fastidi-
 um ipsius voluptatis, quàm seculi totius con-
 temtus, quàm vera libertas, quàm conscien-
 tia integra, quàm vita sufficiens, quàm timor
 nullus, quòd calcas deos nationum, quòd da-
 monia expellis, quòd medicinas facis, quòd
 revelationes petis, quòd Deo vivis? Hæ vo-
 luptates, hæ spectacula Christianorum, san-
 cta, perpetua, gratuita: in his tibi ludos Cir-
 censes interpretare, cursus seculi intuere, tem-
 pora labentia dinumera, metas consumma-
 tionis expecta, societates Ecclesiarum defende,
 ad signum Dei suscitare, ad tubam Angelì
 erigere, ad martyrij palmas gloriare. Si sce-
 nica doctrina delectant, sat nobis literarum
 est, satis versuum est, satis sententiarum, sa-
 tis etiam canticorum, satis vocum, nec fabu-
 le, sed veritates: nec strophæ, sed simplicita-
 tes. Vis & pugillatus & luctatus? præsto sunt,
 non parva, sed multa. Aspice impudicitiam
 deiectam à castitate, perfidiam cesam à fide,
 sevitiã à misericordia contusam, petulan-
 tiam à modestia obumbratam, & tales sunt
 apud nos agones, in quibus ipsi coronamur.
 His consentit Basilius, de legendis gentiliũ
 libris, fol. 229: μὴ ὀφθαλμοῖς ἐσιᾶν τοῦς αἰῶ-

ποις τῶν θωματοποιῶν ἐπιδήξουσιν, ἢ σω-
 μάτων θείας κέντρον γυαφίοντων. μὴ δ' ἰὰ τῶν
 ὄτων διαφραγμῶν μελωδίαν τῶν ψυχῶν
 καταχάν. ἀνελευθερίας γὰρ δ' ἢ ἰγ ταπεινότη-
 τ' ὡσθι ἐν τῷ τοῖστος εἰς τῆς μουσικῆς εἰδ' ὅς
 ἐγγυνοῦσ' ἀπέφυκεν, ἀλλ' ἢ τὴν ἑτέραν μετα-
 δ' ἰακτίον ἡμῶν, τὴν ἀμάνω τε καὶ εἰς ἀμεινον
 φέρουσαν, ἢ καὶ Δαλ' ἢ χρώδων ὁ ὡσιντῆς
 τῶν ἱερῶν ἀσματων, ἐκ τῆς μανίης, ὡς φα-
 σι, τὸν βασιλεῖα καθίστη. Oportet nec oculos
 spectaculis, nec vanis prestigiatorum osten-
 tationibus tradere, nec per aures animarum
 corruptricem melodiam haurire. Hoc enim
 Musica genus, servitutis & ignobilitatis
 fructus parere, ac praeterea libidinum stimu-
 los acuire solet. Alia nobis Musica longè me-
 lior existit, & ad meliora sequenda nos exci-
 tans, qua David, sacrorum canticorum Poe-
 ta usus, ut aiunt, Saulem regem ab insania
 liberavit.

1. Sam. 16. 23

Vers. 86. ὡσθ' τῶν ψυχῶν) Ab ineunte
 statim etate, vel inde usq; ab adolescentia:
 quo sensu Iuvenalis (sat. 8. 106.) è contrario
 praecipit:

Quadam cum prima refecentur crimina
 barbâ.

Vers.

Verf. 87. αὐτοῦ γότῳ & ἑργασίῳ) Sic
 Tertullianus, eodem libro, nimirum De
 spectaculis, cap. 17. fol. 143: Impudicitiam om-
 nem amoliri iubemur. Hoc igitur modo etiā
 à theatro separamur, quod est privatum con-
 sistorium impudicitiae, ubi nihil probatur,
 quàm quod alibi non probatur. Ita summa
 gratia eius de spurcicia concinnata est, quam
 Atellanus gesticulatur, quam Mimus etiam
 per mulieres representat, sexum pudoris ex-
 terminans, ut facilius domi quam in scena
 erubescant. Quam denique Pantomimus à
 pueritia patitur in corpore, ut artifex esse
 possit. Et Lactantius lib. 6. cap. 20: Histrio-
 num impudicissimi motus, quid aliud nisi li-
 bidines docent & instigant? quorum ener-
 vata corpora & in muliebrem incessum, ha-
 bitumq; mollita, impudicas faeminas inho-
 nestis gestibus mentiuntur. Quid de mimis
 loquar, corruptelarum praferentibus disci-
 plinam? qui docent adulteria, dum fingunt,
 & simulatis erudiunt ad vera? Quid iur-
 nes aut virgines faciant, cum hac & fieri si-
 ne pudore, & spectari libenter ab omnibus
 cernunt? Admonentur utiq; quid facere
 possint, & inflammantur libidine, quae aspectu

maximè concitatur: ac se quisq; pro sexu in illis imaginibus præfiguratur, probantq; illa, dnm rident, & adherentibus vitijs corruptiores ad cubicula revertuntur: nec pueri modo, quos præmaturis vitijs imbuti non oportet, sed etiam senes, quos peccare iam non decet, in talem vitiorum semitam dilabuntur. His consimilia quadam habet Arnobius sub finem libri quarti adversus gentes, pag. 180. & 181, quæ sanè ad explicationem non huius modo versus, sed & plurimum, maximè nonagesimi & proximè sequentium usq; ad centesimum ac decimum, in præsentia sufficere possunt. Nam singula horum vocabula curiosius investigare non libet, quandoquidem hic etiam, (ut Hieronymus ad Eustochium, tom. 1, fol. 66. licet in causa planè diversa loquitur) melius est, aliquid nescire securè, quàm cum periculo discere.

Vers. 113. κώρας παρθένου) Mirum, ni alluserit ad ambiguum & falsum illud Diogenis Apophthegma, qui Didymoni macho, puella cuiusdam oculos curanti, dicebat: ὄρα, μὴ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς παρθένου ἰατρῆων, τὴν κώραν φθείρης. Vide, ne virginis oculum curas, pupulam

pupulam vel puellam corrumpas. Nam idem 71.
Græcis uirung, & pupulam & puellam signi-
ficat. Laert. lib. 6. pag. 223.

Vers. 114. *μικροποιος θίας*) Invehitur in
δύοιμαχίας (Niceph. lib. 2. c. 25.) vel pugnas
cum leonibus, ursis, atq; alijs id genus bestijs, Senec. epist.
quibus damnati non absq; presentissimo vitæ 7. fol. 76.
periculo veluti per lusum iocumq; obijcieban-
tur, ut populo spectaculum exhiberent, dum
bestias trucidarent, vel ab ijs miserabiliter
dilatarentur. Vnde hi Bestiarij nomina-
bantur: qua voce cum alibi usus est Tertul-
lianus, (in Apologetic. adversus gent. cap. 9.
& 42.) tum etiam in lib. De pudicitia, (cap.
23. fol. 610.) ubi querelam D. Pauli 1. Cor. 4.
9. latine redditurus inquit: Nos Deus Apo-
stolos novissimos elegit, (*ὡς ἐπιθεωρητῆς*) ve-
lut bestiarios, quoniam spectaculum facti
sumus huic mundo. Nec improprie. Nam
Paulum quog, Ephesiorum plebe sic poscente,
in huiusmodi arenam introductum, è 1. Cor. 1. Cor. 15. 22.
15. 32. & Nicephori lib. 2. cap. 25. novimus *ἀγίον κρη-
μα*
Factum id, anno Christi 54. imperante Clau-
dio Cesare, de quo Suetonius, lib. 5. cap. 34. *σφ.*
Bestiarijs, meridianisq; adeò delectabatur, ut
etiam prima luce ad spectaculum descende-

ret, & meridie, dimisso ad prandium populo, perfederet. E Dionis lib. 60. fol. 259: ἐπιθῶσως χάς μονομαχίας ἀγῶνας. πᾶν γὰρ σφισιν ἔχαρε. τὰ τε γὰρ ἄλλα, καὶ τὸς δ' ἰεμῖος τῆς θεας παρὰ τὸν τῶ ἀγῶνα καὶ τῶ τανοντομῶν ἡδ' ἰσα ἰθεῶσφ. Exhibuit crebrò ludos gladiatorios, quibus valdè delectabatur. Præter cætera libèter spectabat sub prandij tempus eos, qui in medio theatro discerpebantur. Satis autem apparet, funesta hæc spectacula, (id quod summa crudelitatis indicium est) horis matutinis exhibita: pomeridianis verò, gladiatores populo datos, atq; hinc meridianorum nomen sortitos fuisse, ut annotavit Petrus Faber San-Ioranus IC. lib. 1. Semestrium, cap. 6. pag. 38. & ante hunc Adrianus Turnebus, lib. 24. Adversarior. cap. 28. fol. 901. allegato etiam versu Martialis, lib. 13. epigr. 95:

Matutinarum non ultima præda ferarū, &c.
 & testimonijs Senecæ, epistol. 7. fol. 76: (A spectaculis) avarior redeo, ambitiosior, luxuriosior: imò verò crudelior & inhumanior, quia inter homines fui. Casu in meridianum spectaculum incidi, lusus expectans & sales, & aliquid laxamenti, quo hominum oculi

oculi ab humano cruore acquiescant. Contra
 est: quicquid ante pugnatum est, misericor-
 dia fuit. Nunc omissis nugis, mera homicidia
 sunt, nihil habent quo tegantur, ad ictum
 totis corporibus expositi, nunquam frustra
 manum mittunt. Hoc pleriq; ordinarijs pa-
 ribus & postulatijs (Vid. Cæl. Rhod. lib. 6.
 cap. 32.) præferunt. Quidni præferant? non
 galea, non scuto repellitur ferrum. Quò mu-
 nimenta? quò artes? Omnia ista mortis mo-
 ra sunt. Manè leonibus & ursis homines:
 meridie spectatoribus suis obijciuntur. In-
 terfectores inter se iubentur obijci, & victo-
 rem in aliam detinent cadem: exitus pu-
 gnantium mors est. Epistola 70. fol. 134: Nu-
 per in ludo bestiariorum, unus è Germa-
 nis, cum ad matutina spectacula pararetur,
 secessit. Et lib. 3. de Ira, cap. 43: Ridere sole-
 mus inter matutina arene spectacula, tauri
 & ursi pugnam inter se colligatorum, quos,
 cum alter alterum vexarit, sus confector ex-
 pectat. Idem facimus. Aliquem nobiscum al-
 ligati laceessimus: cum victo victoriq; finis
 aquè maturus immineat.

Vers. 132. *ἡλικὸς ἄνθρωπος* Hinc Tertullian.
 de spectaculis, cap. 10: Si sevitiā, si impie- Fol. 144.
 E § tatem,

tatem, si feritatem permissam nobis contem-
dere possumus: eamus in amphitheatrum.
Si tales sumus, quales dicimur: delectemur
sanguine humano, &c. Sed hac Ethnicis re-
spondi. Caterum absit ut de istius spectaculi
aversione diutius discat Christianus: quam-
quam nemo haec omnia plenius exprimere
potest, nisi qui adhuc spectat: malo non im-
plere, quam meminisse.

Fol. 128.

Verf. 141. ἑνὶ θεατρῷου θηρίοις) Sic apud
Evagrium lib. 1. histor. eccles. cap. 16 Ignati-
us dicitur, ὡς ἔβλετο, τὰς τῶν θηρίων
μασίγας ἐχθρῶς ἐν τῷ τῆς πόλεως ἀμφιθεα-
τρῷ, sepulcri loco bestiarum ventres in Ro-
manorum amphitheatro consecutus, quem-
admodum unicè optaverat. Respicit autem
ad ardentissimum ipsius votum, quod habe-
tur epistol. 12. ad Romanas praemissa, fol. 68:

Fol. 31a

ὄνα μὲν τῶν θηρίων τῶν ἐμοὶ ἐτοιμασμένων.
Fruar bestijs mihi paratis. Et apud Euseb.

Fol. 313a

lib. 3. hist. eccl. cap. 39. ex Irenaei lib. 5. cap. 23:
αἰ. Ὁ αἰμι δεῖ, ἢ δὲ ὀδόντων θηρίων ἀλλήλο
μα, ἰνα καθαρὸς ἔσῃ ὁ εὐπελὶς: Frumentum
Dei sum, & dentibus bestiarum molor, ut
panis mundus inveniar.

Verf. 151. ἐν τῷ θεατρῷου) Digreditur ad
luder

ludos Circenses, ubi equi curribus iuncti in
 circa maximo ad cursum incitabantur ab au-
 rigis vel agitatoribus, ut IC. ii (l. 2. C. de
 spectaculis lib. 11. & l. athletas. ff de his qui
 notant. infam.) eosdem appellant. Horum
 nomina Prator in urnam conijciebat, ac for-
 tibus inde eductis pronuntiabat, qui agitato-
 res hoc vel illo missu, & quonam ordine ad
 cursum prodire deberent. Inde mappa osten-
 sa signum dabat à spectaculis vel tentoribus, ut
 repagula omnia eodem statim momento amo-
 verent, & quadrigæ à carceribus exirent. Hæ
 septeno circuitu revolvebantur, donec ad
 pristinam metam rediissent. Interea spectato-
 res inter se certabant sponsonibus, dum alius
 quidem hunc agitatore, alter verò eius ad-
 versarium victorem fore, certo quodam pi-
 gnore deposito, contenderent. Quæ plenius
 intellecturis, adeundi erunt Suetonius lib. 6.
 cap. 22. Martial. lib. 12. epigr. 29. v. 9. Juve-
 nal. sat. 11, v. 193. & Eilhardi Lubini in e-
 undem commentarius eruditissimus: cum
 primis tamen Adrianus Turnebus, lib. 38.
 Adversarior. cap. 33. fol. 574. & Heinr. Sal-
 muthus, in Notis ad Guidonis Pancirolli
 librum 1, cap. 20. pag. 95. Verum hæc omnia
 quàm

quam arctissime complexus est Tertullianus, De spectaculis cap. 16. ubi eadem, qua hoc loco Amphilochius, (Vers. 153. 154. 157. & 180.) huiusmodi ludorum damna commemorat. Ait enim: Cum furor interdicitur nobis, ab omni spectaculo auferimur, etiam à Circo, ubi proprie furor praesidet. Aspice populum ad id spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam caecum, iam de sponsionibus concitatum. Tardus est illi Praetor, semper oculi eius in urna cum sortibus volutantur. Dehinc ad signum anxij pendunt, unius dementia una vox est. Cognosce dementia de vanitate. MISIT, dicunt: & nunciant invicem, quod simul ab omnibus visum est. Teneo testimonium caecitatis: non vident, missum quid sit: mappam putant: sed est Diaboli ab alto praecipitati figura. Ex eo itaque itur in furias & animos & discordias, & quicquid non licet sacerdotibus pacis. Inde maledicta, convicia sine iustitia, odij etiam suffragia sine merito amoris. Quid enim consecuturi suum illic agunt, qui sui non sunt nisi forte hoc solum, per quod sui non sunt: de aliena infelicitate contristantur, de aliena felicitate letantur. Quicquid optant, quicquid

quid abominantur, extraneum ab illis est. Ita & amor apud illos otiosus, & odium iniustum. Sed Circo quid amarius, ubi ne principibus quidem aut civibus suis parcent? Si quid horum, quibus Circus furit, aliubi competi sanctis: etiam in Circo licebit. Si verò nusquam, idè nec in Circo. Et cap. 23. fol. 145: An Dea placebit auriga ille, tot animarum inquietator, tot furiarum minister, tot statuum, ut sacerdos coronatus, vel coloratus ut leno, quem curru rapiendum Diabolus adversus Eliam exornavit?

Vers. 159. γόρτας) Ludis Circensibus vitisse dicebantur, qui adverse partis equos fregissent, ac septeno circuitu aut curricula solenni (Gell. lib. 3. c. 30.) priores ad metam reversi essent. Atq; ij non solum mappam, de qua paulò antea, præmij Vid. Not. ad Guilocho reportabant, sed vuldon. Pãnciroll. ligi quoq; applausum, toro- br. 1. cap. 20. pag. nas (Sueton. Tranquill. 95. 96.

lib. 6. cap. 22. 24.) & præconia publica, interdum etiam tabulis marmoreis incisa, merbantur, quarum exemplar Leio (vel C. Apuleio) Diocli agitatori in campo Martio positurus, Gulielmus Philander Castilionius, in re-

78.

in recentiore Vitruvii editione, lib. 5. cap. 3. pag. 178. exhibuit. Quin iisdem & statuas interdum erectas, conyicio è Nigrino Luciani, (tom. 1. pag. 62.) ubi autor τὰ δὲ ἄρα καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ποταμῶν, καὶ τὰς τῶν ἠνιόχων ἀκόντας, theatra, & circum, & agitatorum statuas coniunxit. E contrario victi censebantur, qui

Sucton. lib. 6. c. 24.

ante decursum destitissent, vel curribus excussi essent, aut metam seriùs attigissent. Hinc nonnulli ex agitatoribus, vana gloriolæ studio accensi, præstigiatores adibant, ut magicis eorum imprecationibus adiuti, adversariorum equos impedirent, suos verò ad cursum celeriozem incitarent. Vnde sæpenumero infelices lapsus, contusiones, fractura, vulnera & cædes oriebantur, præsertim si etiam nobiles aut illustres viri (ut de Nerone habet Tranquillus, lib. 6. cap. 22.) aurigandi cupiditate flagrarent, & utriusq. partis propinquis se litibus immiscerent. Dum enim quisq. suos tueri conabatur: interim privato favore ac studijs certamina crescebant, ut simultates hinc enatæ, à diversis familijs quasi iure hæreditario ad posteros transmitterentur,

Verf. 172. 173. 174.

nonnunquam etiam in aperta bella crumperent, totasq. urbes everterent. Quamobrem
Valen.

Valentinianus, Theodosius & Arcadius Imperatores, in id hominum genus, quod inter agitandum diabolicis prestigijs uteretur, extremo capitis supplicio animadvertendum statuerunt, l. ult. C. de maleficis & mathe-
 Lib. 9. tit. 18.
 mat: Quicumq; maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupaverit: illico ad publicum pertrahat, & iudicum oculis communis hostem salutis ostendat. Quod si quisquam ex agitatoribus, id est, aurigen, seu ex quolibet genere hominum, contra hoc interdictum venire tentaverit, aut clandestinis supplicijs etiam manifestum reum maleficæ artis oppresserit: ultimum supplicium non evadat, gemina suspicioni obnoxius, quod aut publicum reum, ne facinoris socios publicaret, severitati legum, & debite subtraxerit questioni: aut proprium fortassis inimicum sub huiusmodi vindictæ nomine consilio atrociore confecerit.

Vers. 181. ἀντι τὸς τοῦ) Quantum enim impedimenti hæc spectacula studijs liberalium artium obijciant: innuit Autor libri De causis corruptæ eloquentiæ, cuius verba citat Isaacus Casaubonus, Animadv. in Sueton. pag. 274: Propria & peculiaris huius
 urbis

urbis vitia, penè in utero matris concipi mihi videntur, histrionalis favor, & gladiatorum equorumque studia: quibus occupatus & obsessus animus, quantum locum bonis artibus relinquit? quotumqueng, inveneris, qui domi quicquam aliud loquatur? quos alios adolescentulorum sermones excipimus, si quando auditoria intravimus? nec praeceptores quidem ullas crebriores cum auditoribus suis fabulas habent. Idem hoc vitium in nobilibus Romanis falsè notat Iuvenalis sat. 8. quòd literarum ac virtutis studium alto supercilio despiciant, atq; interea se totos ludis Circensibus dedant, & nimio rei equestris amore ita insaniant, ut

Vers. 155.

— dum lanatas torvumq; iuvenum
More Numæ cadant, Iovis ante altaria
iurent

Solam Eponam, & facies olida ad præsepia
pictas,

hoc est, inter ipsa etiã sacra nihil nisi equos cogitent, nec ullum aliquod Numen maioris faciant, quàm Eponam, aurigarum ac mulio-

Plutarch. Pa-
call. fol. 235. num præsidem, aliosq; id genus ridiculos Deos, quorum imagines propè equorum & muliarum

an princeps, dives an inops, equitandi imperitum, effundit. Vel, ut Alciatus (enblem. 35. In adulari nescientem) canit:

— ingenuus sonipes, dorso excutit omnē.
 Qui moderari ipsum nesciat, Hippocomon.
 Quamobrem, ne aliorum ludibrio exponantur, aut de vita periclitentur: huic arti plus temporis tribuere coguntur, quod & ipsum alioqui forsā intermittere mallerent. Verūm longē prudentiū hac in parte sibi consuluisse Iulianum Imperatorem, utut impium Apostatam, testatur eius epistola ad Ecdicium,

Epist. 9. pag. 162.

Egypti prefectum, quam eleganti hoc Noemate orditur: Ἄλλοι μὲν ἱππέων, ἄλλοι δὲ ὄρνέων, ἄλλοι θηρίων ἐπόσειν; ἐμοὶ δὲ Βελτίων κτήσεως ἐν παιδιᾷ δεινὸς ἦν ἔτιμη τὸ βίβλιν.
 Quidam equis, alij avibus, nonnulli feris delectantur: ego verò inde usq; ad pueritiam librorum cupiditate arsi.

Vers. 189. μὲν ἑαυτῶν) Ἄλ. μὲν αὐτῶν, ut & vers. 194. παναγίω.

Vers. 196. συχέως) E Symbolo Athanasi, paulo antea circ. annum 364. conscripto, v. 3. & 4: ἐνα θεῶν ἦν τριῶσι, καὶ τριῶσι ἦν μὲν αὐτῶν σεβῶμεθα, μὲντε συχέωντες τὰς ὑποστάσεις, μὲντε τῶν ὁσίων μετῶντες ἕνα
 Deum

Deum in Trinitate, & Trinitatem in uni- 83.
 tate veneremur: neq; confundentes perso-
 nas, neq; substantiam separantes. Primus
 confusionis autor fuit Sabellius, qui testante Amphilocho.
 Epiphanio (heresi 42. fol. 223.) finxit τὸν V. 204. 206.
 αὐτὸν εἶναι πατέρα, τὸν αὐτὸν υἱὸν, τὸν αὐτὸν
 εἶναι ἅγιον πνεῦμα, ὡς εἶναι ἢ μιᾷ ὑποστάσει
 τῆς ὁνομασίας, eundem esse Patrem, & e-
 undem Filium, & eundem Spiritum San-
 ctum, ut in una hypostasi vel persona, tres
 sint nomenclatura: contra Nazianzeni a-Amphil.verf.
 xioma, quod Compendij Theologici pag. 234. 207.
 recitavi. Separationem introduxit Arius, ne-
 quaquam veritus, κτίσμα ἀποκαλῆν τὸν πᾶ Amphilan. h. 2
 πάντα κτίσαντα, τὸν ἐκ πατρὸς ἀρχόντως res. 69. fol.
 καὶ ἀσώρως γεγεννημένον λόγον, creatu- 315.
 ram appellare eum, qui omnia creavit, nem-
 pe Verbum, ex patre sine tempore ac sine
 principio genitum: ideoq; dignam suis blas-
 phemijs mercedem nactus, in loco spurco &
 graveolenti, non secus atq; olim Iudas (Act.
 1. 18.) medius crepuit, referente eodem Epi-
 phanio, heres. 68. fol. 308. & 314. Hac duo
 extrema, itidem inter se opponit Nazian-
 zenus, in laud. Basilij Magni, fol. 84: ὃ καὶ
 καὶ τὸ κακὸν ἰώμεθα, πλὴν ἁθροῦ σαβελιῆς σῶσε
 F 2 αἰρεσίν.

αἰρεσίν, ἀσεβείῃρα διαίρεσιν καὶ κατατομή
 λυόντες, ἢν ἄρηθ' νοσήσας, ὁ τῆς μαρίας
 ἐπώνυμθ', τὸ πολὺ τῆς ἐκκλησίας δέξασθε
 καὶ διέφθαρεν, ἕτε τὸν πατέρα τιμῆτας, καὶ
 ἀτιμάσας τὰ ἑαυτῶ, διὰ τῶν ἀνίσων βα-
 θμῶν τῆς θεότηθ' : ἀλλὰ μίαν μὲν δόξαν
 πατρὸς γινώσκοντι, πλὴν ὁμοτιμῆν τῷ μο-
 νογενῶς, μίαν δὲ ἕξ πλὴν τῷ πνεύματιθ'. Καὶ
 ὅτι ἂν τῶν τριῶν κατώθω θάμην, τὸ πᾶν κα-
 θαρεῖν νομίζοντι, ἴσα μὲν ταῖς ἰδιότησιν, ἣν
 δὲ τῇ θεότητι σέβοντες ἢ γινώσκοντες. Non
 malum malo curamus, impiam Sabellij con-
 tractionem, magis impia divisione ac sectione
 dissolventes: quo morbo correptus, ille à
 furore nomen habens Arius, magnam Ec-
 clesie partem labefactavit atq; convulsit, nec
 patrem honore profecutus, & ea, quae ab ipso
 causam habent, aspernatus, dum inaequales
 divinitatis gradus invexit: verum unicam
 patris gloriam esse censemus, aequalem unige-
 niti dignitatem, unicam item Spiritus San-
 cti, cum eo exaequationem. Ac si quid horum
 trium in inferiori dignitatis gradu ponamus,
 totam Trinitatem à nobis disijci atq; perversi
 iudicamus: tria quidem quod ad proprie-
 tates, unum autem quod ad divinitatem ag-
 noscentes & colentes.

Vers.

Verf. 219. μωυσις) Clemens Alexan-
 drin. lib. 1 σρωματιων fol. 148: ο μωυσις εν
 ηλικια γενόμενος, αριθμητικῶ, τε καὶ γεωμετρι-
 αῶ ἐπισημητικῶ τε καὶ ἀρμονικῶ, ἐτι τε ἰατρο-
 κλῶ ἄμα καὶ μουσικῶ, παρὰ τοῖς διαπρέπτοις
 σιν Αἰγυπτίων ἐδιδάσκετο, καὶ προσέτι τῶν
 διὰ συμβολῶν φιλοσοφίαν, ἣν ἐν ταῖς ἱερογλυ-
 φικοῖς ἡραμμασιν ἐπιδέννυται. τῶν δὲ ἄλλοι
 ἄλλοι ἐγκύκλιον παιδείαν, ἑλλῶες ἐδίδασκον
 ἐν Αἰγύπτῳ, ὡς ἂν βασιλικὸν παιδείον, ἢ φιλο-
 φίλων ἐν τῷ μωυσιῶς βίῳ. προεμαύθαν δὲ
 τὰ Αἰγυπτίων ἡραμματα, καὶ τῶν ἑρα-
 νίων ἐπισήμῳ, παρὰ τε χελδαίων, παρὰ
 τε Αἰγυπτίων: δὲν ἐν ταῖς προφθεσι πᾶσα
 σοφίαν Αἰγυπτίων περὶ παιδείᾳ φέρεται.
 Moses, cum atate esset grandior, Arithme-
 ticam & Geometriam, Rhythmicam &
 Harmonicā, & praterea Medicinam simul
 & Musicam doctus est ab ijs qui erant in-
 signes inter Egyptias, tum & illam que per
 symbola vel signa traditur Philosophiam,
 quam literis Hieroglyphicis ostendunt. Reli-
 quum verò disciplinarum orbem, Græci cum,
 tanquam puerum regium (Ebr. 11. 24.) do-
 cuere in Egypto, ut dicit Philo in vita Mo-
 sis. Prius autem didicit literas Egyptiorum,
 & rerum cælestium scientiam à Chaldeis &

86.

Act. 7. 22.

Ægyptijs: unde in Actis dicitur eruditus vel imbutus omni sapientia Ægyptiorum. Idem hoc Mosis exemplum pro asserendo sanioris Philosophiæ studio, allegat Basilus, in libr. De gentiliū scriptis utiliter legendis, fol. 226. Gr. & Augustinus lib. 2. de doctrin. Christian. cap. 40. tom. 3. fol. 44.

Vers. 223. ἐκὼν) E verbis Apostoli ad

Lib. 3. ad vers. Ebr. 11. 26, quæ Tertullianus his versibus Marcion. v. expressit:

48. 101. 527.

*Dux populi Moses, qui limina regia liquit,
Spernens divitias florentes tempore parvo,
Maluit afflictus populi portare labores
Subnixa cervice, minis non territus ullis,
Quam sibi delicias multasq; remittere
pœnas.*

*Vers. 229. Βάττ) Hanc Damascenus orat. 1. de imaginibus fol. 723. τρυφὴν ποσειδον vocat, quod & igne arserit, & nihilominus velut roscido quodam humore irrigata ac sustentata fuerit, ne flammæ ramusculos vi-
rentes exurere, aut in cineres convertere*

Lib. 1. Oper. possent. Quod Sedulij carmine diceret:

Patchal, vers. Ignibus innocuis flagrans apparuit olim

111.

*Non ardens ardere rubus, nec iuncta calorì
Materies alimenta dabat, nec terribida vivēs
Sensib*

*Sensit damna frutex: sed amici fomitis astu
Frondea blandita lambebat robora flamma.*

Verf. 242. Ὑπερταδὶς) Ita prestantissimus quondam vir, M. Andreas Franckenbergerus Meiningensis, meus in Academia VVittembergensi præceptor, quippe historiarum & oratoria tum temporis Professor publicus, ὁ ἐν ἀγῶνι, quem honoris ac debita gratitudinis causa hic nomino, auditoribus suis

ἔscripto De amplitudine historia Prophetica crebrò inculcabat Encomium Philosophiæ sana, intrà metas & limites suos consistentis, quòd ea, respectu Theologia, non incommode Ὑπερταδὶς καὶ δεσπότης τοῦ βίου ἐπιχρῆται, hoc est, ancilla seu famula dici posset, quæ pedissequæ vicem obtineret: impijs Epicuri verbis apud Athenæum lib. 12. cap. 83. in Fol. 271. N° 546.

Verf. 254. Ἰεὺδ' ἀνομοὶ βιβλοὶ) Illorum igitur librorum, qui Biblici appellantur, tres constituendi sunt ordines. Eorum primus complectitur Ἰεὺδ' ἀνομῶν ἢ Ἰεὺδ' ἐπιψαφῶν, hoc est, ea volumina, quæ ab hominibus otiosis aut hæreticis conscripta, & Divis Apostolis falsò attributa fuerunt, ut Evangelium Petri, Thomæ, & Matthiæ, Acta Andreæ, Iohannis

Iohannis & Pauli, Apocalypsis Petri, (ap. Euseb. lib. 3. hist. eccles. cap. 25. fol. 28.) Proteuangelium Iacobi, (Monum. Orthodoxogr. part. 1. fol. 71.) Evangelium Nicodemi, (part. 2. fol. 643.) & similia, de quibus cum Eusebio (loco proximè citato) pronunciamus: πῶς ἔρω καὶ ὁ τῆς φράσεως παρὰ τὸ ἡθὺ καὶ ἀκρολικὸν ἐναλλάξει χαρακτήρ, ἢ τε γνώμης ἢ ἡτῶν ἐν αὐτοῖς φερμελῶν προαίρεσις, πλῆθυσον ὅσων τῆς ἀληθῆς ὀρθοδοξίας ἀπαρῶσται, ὅτι δὴ αἰρετικῶν ἀνδρῶν ἀναπλοσματα τυγχάνει, σαφῶς παρῆσιον: ὅθεν ἔδ' ἐν νόθοις αὐτὰ καταλεκτέον, ἀλλ' ὡς ἀτοπα παρὰ τῆς εὐνοσεῖς παρὰ τῆς εὐνοσεῖς. Dictionis & loquendi forma, longè à stylo & consuetudine Apostolorum discrepat: sententia porrò & institutum eorum, quæ in libris illis traduntur (quod toto propè cælo, ut dicitur, à vero & orthodoxo Scripturæ sensu atq; opinione aberrat) planè perspicuè, ostendit, ea callida solum hæreticorum esse commenta: unde ne in eo quidem scripturarum genere, quæ falsò inscriptæ minimeq; germanæ dicuntur, habenda sunt: sed tanquam omninò absurda & impia, penitus explodenda. In alterum ordinem referantur ἑμμεσοί, hoc est, libri

libri intermedij vel Apocryphi, qui egregias
 quidem commonefactiones proponunt, idéo-
 que utiliter legi atque allegari possunt, non
 quidem ad fidei arti- Hieron. praefatione
 culos inde probandos, in proverb. Salom. t.
 sed ad morum instru- 4. fol. 10: Iudith &
 ctionem, ut Compen- Tobia & Maccabaeo-
 dij Theologici pag. 22. rum libros legit qui-
 sufficienti horum e- dem Ecclesia, sed eos
 numeratione addita, inter Canonicas scri-
 monui. Haec scripta, pturas non recipit: sic
 Eusebius vocat ἀπι- & haec duo volumina Lib. 3. hist.
 ληγόμενα, quod non- (Panareton Iesu filij eccl. cap. 25,
 nulli his contradicāt, Sirach, & Sapien- fol. 28. Gr.
 aut in dubium vo- am Salomonis) legat
 cent, num ab autori- ad ædificationem
 bus illis, quorum ti- plebis, non ad au-
 tulos præ se ferunt, an- toritatem ecclesias
 vero sub eorum no- sticorum dogmas
 mine ab alijs exarata tum confirmandā.
 sint. Vnde Hieronymus in epist. ad Letam, Tom. 1. fol.
 de institutione filia: Caveat omnia Apocry- 27.
 pha, & si quando ea, non ad dogmatum ve-
 ritatem, sed ad signorum reverentiam lege-
 re voluerit, sciat non eorum esse, quorum ti-
 tulus prænotantur, multaq; his admixta vi-
 tiosa

tiosa, & (quod iam superius quoq; adduxi) grandis esse prudentia, aurum in luto quere-
 re. Deniq; in tertium & supremum ordi-
 nem collocentur libri ab ipso Deo inspirati,
 qui omnium asseveratione constanter appro-
 bantur, ideoq; ὁμολογούμενοι, (hoc est, in con-
 fesso existentes) εὐδαιμονικοί, (Testamentarij)
 & Canonici appellantur, ἀπὸ τῆς κατὰ
 (Phil. 3. 15.) quod structura fidei ad horum
 prescriptum non aliter atq; normam sive re-
 gulam aptanda sit. Similis ferè Catalogus
 librorum scriptura, habetur apud Hieronym.
 in epistol. ad Paulinum, tom. 3. fol. 3. Da-
 mascen. lib. 4. cap. 18. fol. 548. & Alcimum
 Avitum, ad Fuscin. soror. v. 430. pag. 190.
 nisi quod posteriores duo, etiam nonnullos ex
 Apocryphis aspergunt, cum Amphilo-
 chius data opera Canonicos duntaxat hic enu-
 meret.

Vers. 267. δευτερονόμιου) Al. δευτερονόμου, & paulò post vers. 270. πρώτης & εὐδαιμονικούς.

Vers. 270. σιχηρῶς) Ita enim legitur in
 ms. pro quo tamen malim σιχηρῶς, autorita-
 te Damasceni, qui, lib. 4. cap. 18. inquit:
 τρίτη πεντάτευχος, αἱ σιχηρῶς βιβλοὶ, τῆς
 ἰωάννου

Euseb. lib. 3.
 cap. 25. fol.
 88.

Fol. 348.

ἰαβ. τὸ ψαλτήριον, παροιμίαι Σολομῶντος, ἐκ
 κλησιαστικῆς τῆς αὐτῆς, τὰ ἄσματ' αὐτῶν ἀσμελῆ
 τῶν τῆς αὐτῆς. Tertia Pentateuchus, libri ver-
 sificati, Iob, Psalterium, Proverbia Salomon-
 nis, Ecclesiastes, & Cantica canticorum e-
 iusdem. Nam quingz hos libros, σιχιδ' οὖν, i. e.
 versuum modo scriptos, constat ex Hieronym.
 tom. 3. fol. 3. & 10. Euseb. lib. 10. προπαρ.
 ευαγ. cap. 5. fol. 302. Gr. R. David Kimhi,
 in Psalmum 4. citante Gilb. Genebrardo,
 Chronographia part. 1. pag. 121. Quamvis
 Iulianus Apostata, mero religionis nostrae o-
 dio, hanc laudem Iobo, Davidi & Salomoni
 detrahere conatus fuerit, quemadmodum
 Cyrillus libr. 7. ad vers. eundem (tomi 2. pag.
 628.) commemorat.

Vers. 275. ψυχῆς ἀνθ') Dignum Psal-
 terij Encomium, quale in eiusdem vestibulo To. 8. fol. 8.
 etiam apud Augustinum reperitur, totidem Fol. 55.
 verbis transscriptum è proæmio Basilij Ma-
 gni, dicentis: πᾶσα ψαφὴ θεόπνευσθ' καὶ
 ὠφέλιμθ', διὰ τὸ το συγγραφῆσα παρὰ τῆ
 πνεύματθ', ἰν ὡπερ ἦν κοινῶ τῶν ψυχῶν
 ἰατρίῳ, πάντες ἄνθρωποι τὸ ἴαμα τῆ οἰκίᾳ
 πᾶσθε ἕκασθ' ἐκλεγόμεθα. ἴαμα γάρ, φησι
 καταπαύσθ' ἀμαρτίας μεγάλας. ἀλλὰ μὲν δὲ
 προφῆται

προφῆται παλαιοὶ, καὶ ἄλλα ἱστορικοί, καὶ
 ὄνομα ἕτερα, καὶ ἄλλα τὸ εἶδος τῆς παροι-
 μιᾶς παλαιότητος. ἡ δὲ τῶν ψαλμῶν βί-
 βλος, ἡ ἐκ πάντων ἀφελίμων περιέληφε προ-
 φητεῖα τὰ μέλλοντα, ἱστορίας ἰσομιμνήσκῃ,
 νομοθετῆ βίβλος, ἰσοτίθεται τὰ πρακτεῖα, ἡ
 ἀπαξαρπλῶς κοινὸν ταμιῶν ὄντι ἀγαθῶν δὲ
 διαγμῶτων, τὸ ἐκάστω πρόσφορον κατὰ τὴν
 ἐπιμέλειαν ἐφευρίσκοντα. τά τε γὰρ παλαιὰ
 πράγματα τῶν ψυχῶν ἐξιστάται, καὶ τῶν νεο-
 τῶν ταχῆα ἐπαγγιτῶ ἐπανόρθωσι, ἡ
 τὸ νεοστικός περιποιᾶται, ἡ τὸ ἀκέραιον δια-
 σώζει, καὶ ὁλως ἐξαιρῆ τὰ πᾶσι καθ' ὅσον
 εἶοντε, τὰ ποιήσας τὰς ψυχὰς γὰρ τῶν βίβ-
 λων ἀνθρώπων ἐνδυναστεύοντα. *Omnis scri-*
ptura, diuinitus inspirata, & utilis est: qui pro-
pe hanc ob causam à Spiritu Sancto conscri-
pta, ut inde, velut ex communi ANIMA-
RVM medendarum officina, omnes homi-
nes, quisq; pro morbi sui ratione, pharmacum
deligeremus. Medicamentum enim (inquit)
magna peccata compefcit. Atq; alia quidem
Propheta tradunt, alia historici, alia verò
lex, & rursus alia exhortationis proverbial-
is forma: sed Psalmorum liber, quæcumq; ex
omnibus utilia sunt, in se continet. Futura
predicit.

predicit, commemorat historias, leges aut regulas vita praescribit, modumq; rerum gerendarum subiicit: in summa, est commune quoddam promptuarium doctrinarum, quod cuiusvis apte utilia suppeditat. Nam & vetera sanat animarum vulnera, & recens vulnerato praesentissimum remedium affert, morbida tuctur, sincera conservat, deniq; omnes affectus, quales varijs modis hominum animis in hac vita dominantur, tollit. Ibidem: πάντα ὡσπερ ἐν μεγάλῳ τινὶ ὑδάτι κινεῖται μίαν τῆ βιβλῶ τῶν ψαλμῶν τεθροῦσιν αἰ. Omnia bona, in Psalterum libro, tanquam in magna & communi quadam penu vel thesaurario, recondita sunt.

Vers. 276. τὸς δ' ὡδ' αἰ. Ita Hieronymus quoq; in epistol. ad Paulinum, tom. 4. fol. 3. minores Prophetas maioribus praemittit, & fol. 12. fatetur, apud Graecos & Latinos, tum temporis, duodecim quoq; Prophetarum non eundem fuisse ordinem, qui apud Ebraeos. Quamobrem nemini mirum videri debet, quod Amphilocheus eos diverso à nobis modo recenseat.

Vers. 278. τὸν τύπον) Ναζιανζην. γρηγορ. τῶν ὁμοιωμάτων, 1392.

— τῆς τρεῖς ἡμέρας φανὲς αἰσίας

Ἰωσηφείνας ἐν Βυβῶ θεοπέριον &

Matth. 12. 40

Propheta triduum profundo in gurgite

Mersus, sepulcri signa fausta praeiuit.

Et Hieronym. ad Paulin. tom. 4. fol. 3: Ionas
columba pulcherrima, naufragio suo passionem
Domini praefigurans, mundum ad paenitentiam revocat.

Vers. 284. ἀργήσας) Quod à Poëtis
praecipitur, ne otiosa, sed apta & idonea ἐπι-
θετα, ex intima cuiusq; rei natura & ratione
deprompta seligantur: id Amphilocheius etiam
in descriptione quatuor Prophetarum maio-
rum studiosè observavit. Nam Esaiam vo-
cat ἀργήσας, ob insignem libertatem,

I.

qua citra πρῶτολυβίων (Esa. 58. 1.) non
modo populi, sed ipsorum quoque Regum ac
Principum scelera publicè reprehēderit, quam
ob causam, praeter styli maiestatem, à Naxi-
anzeno (σουλτεντικῶν i. contr. Iulian. fol. 277)

& Chrysostomo (1. Cor. 15. homil. 40. fol. 691.)
μεγαλοφώνος & cognominatur: ac Iudaei
etiamnum fatentur, ipsum à Manasse atq;
huius consiliarijs & subditis interfectum.

Hieron. tom.

3. fol. 4.

II.

quod eos Principes Sodomorum & populum
Gomorrhæ (Esa. 1. 10.) appellasset. Ieremias,
apposuit

apposite dicitur *συμπυκτός*, quod extremam
 miseriam populi in captivitatem abducti,
 non absq; summa commiseratione (Ier. 9. 1.
 Thr. 3 1.) spectare coactus fuerit, atq; huius
 testandæ gratia, Threnos conscripserit. Eze-
 chiel, *πυκνός* nuncupatur, quod vaticini-
 um eius, capite primo, nec minus à quadra-
 gesimo usq; ad finem, mysteria quàm abstru-
 sissima obscure adumbret: quamobrem Rab-
 bini, iuvenes ab istorum lectione arcent, ut
 Hieronymus ad Paulinum asserit: Tertius, *Το. 4. fol. 3.*
 (nempe Ezechiel) principia & finem,
 tantis habet obscuritatibus involuta,
 ut apud Ebræos istæ partes cum exor-
 dio Geneseos ante annos triginta non
 legantur. Daniel, *σοφωτάτος* titulo in-
 signitur, ob incomparabilis propemodum sa-
 pientia laudem, quam in proverbium abyssse,
 monstrari Similitudinum Biblicarum pag.
 184. in Ironica Ezechielis hyperbole, qua I-
 thobalem, Phœnicia Regem, Daniele sapien-
 tiorum indigitat.
 Vers. 289. *ἄρα μοι* D. Hieron. ad Paulinū: *Tom. 4. fol. 4*
 Tangam & Novum breviter Testamentum.
 Matthæus, Marcus, Lucas & Iohannes,
 quadriga Domini, & verum Cherubim,
 quod

96. quod interpretatur scientia multitudo, per
totum corpus oculati sunt, scintille emicant,
Ezech. 1. vers. discurrunt fulgura, pedes habent rectos & in
16. 17. 18. sublime tendentes, terga pennata, & ubique
19. 20. volitantia. Tenent se mutuo, sibiq; perplexi
sunt, & quasi rota in rota volvuntur, &
pergunt, quocūq; eos flatus Sancti Spiritus
perduxerit.

Fol. 28.

Vers. 290. ἐναγγελισὰς τέσσαρες) Euseb.
lib. 3. cap. 25: ἔυλογοῦ ἐν ταῦθα γενουδὶς
ἀνακεφαλαῶτα δὲ τὰς δὴλωθίσας τῆς καὶ
νῆς διαθῆκης ἤραφὰς. ἰγ δ' ἡ τακτικὸν ἐν πρώ-
τοις, τὴν ἀγίαν τῶν ἐναγγελίων τετρακτίων
οἷς ἐπιτεταί ἡ τῶν πρῶτων τῶν ἀποστόλων ἤρα-
φῆ, μετὰ δὲ ταύτῃ, τὰς Πάυλο καταλεκτί-
ου ἐπιστολὰς, αἷς ἐξῆς τὴν Πέτρο κυρωτικὸν ἐπι-
στολῶν. ἐπὶ ταῖτοις τακτικὸν, εἰ γε φανείν, τὴν
ἀποκάλυψιν ἰωάννη, ποδὶ ἡς τὰ δόξαντα, κα-
τὰ καιρὸν ἐκθροσόμεθα. Quoniam in hunc ser-
monem delapsi sumus, videtur rationi con-
sentaneum, seriem Scripturarum, quæ Novi
Testamenti esse dicuntur, summatim com-
prehendere. Primum ergo sacer Evangelio-
rum quaternio ratur esto: quem quidem li-
ber de Actis Apostolorum sequitur. Huic an-
numerentur Pauli epistola, quibus deinceps
prior.

prior, quæ fertur esse Iohannis, & Petri similiter prior, tanquam omnium consensu constabilita, adiungantur. Inter ista, si placet, Iohannis Apocalypsin coniiciamus, de qua, quid veteres statuerint, alibi per occasionem exponemus.

Vers. 293. πῶστον ἄδ δ' οὐρανῶν)

Hanc dogmatum sublimitatem, ipsis etiam Ethnicis admirationi fuisse, patet à verbis Augustini, lib. 10. de Civit. Dei, cap. 29: Fol. 591. Pudet doctos homines, ex discipulis Platonis fieri discipulos Christi, qui piscatorem suo Spiritu docuit sapere ac dicere: In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum. Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. Quod initium sancti Evangelij, cui nomen est secundum Iohannem, quidam Platonicus, sicut à sancto sene Simpliciano, qui postea Mediolanensi ecclesiæ præfedit Episcopus, solebamus audire, aureis literis conscribendum, & per omnes ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat. Arbitror autem, Platon-

Ioh. 1. 1.

G

nicum

*nicum illum fuisse Amelium, Plotini discipulum, de quo Eusebius lib. 11. παροι. ευαγγελ. cap. 16. fol. 317: Τῶν νέων φιλοσόφων διαφαι-
 νής γεγωνῶς Ἀμέλιος, τῆς Γλατωνος ἢ αὐ-
 τος, ἢ καὶ τις ἄλλος, ζηλωτὴς φιλοσοφίας,
 πλὴν ἀλλὰ βαρβαρον ὀνομασθῆναι τὸν ἑβραίων
 θεολόγον, ἢ καὶ μὴ ἐπ' ὀνόματι ἠξιώσει τῶ
 ευαγγελιστῶ Ἰωάννῃ μνημῆναι ποιήσασθαι, ἐπι-
 μαρτυρεῖ δ' ἐν ὁμοίᾳ ταῖς αὐτῶ φωναῖς, αὐτὰ
 δὴ ταῦτα πρὸς ῥῆμα Ἰσραήλων: καὶ ἔτι ἄρα
 ἦν ὁ λόγος, καὶ ὅτι ἀάοντα τὰ γινόμενα ἐγί-
 νετο, ὡς ἂν καὶ ὁ ἡράκλειτος ἀξιώσει, καὶ ἡ
 δι' ὃν ὁ Βάρβαρος ἀξιοῖ ἐν τῇ τῆς ἀρχῆς τάξι
 τὴν καὶ ἀξία (Sic enim legendum iudico, pro
 eo, quod in Roberti Stephani editione, alioquin
 emendatissima, cernitur ἀταξία) καθ' ἑσπερό-
 τα πρὸς θεὸν εἶναι, καὶ θεὸν εἶναι, δι' ὃ πάλιν
 ἀπλῶς γεγενῆσθαι, ἐν ᾧ τὸ γινόμενον ζῶν, καὶ
 ζῶν, ἢ ὅτι πεφυκέναι, καὶ εἰς τὰ σώματα
 πίπτειν, ἢ σάρκα ἐνδύσασθαι, φανταζοῦσθαι
 ἀνθρώπου μετὰ τῶν πτωτικῶντα δακνύειν τῆς
 φύσεως τὸ μέγαλον, ἀμέλει καὶ ἀκαλύβητα
 πάλιν ἀκθεῖσθαι, καὶ θεὸν εἶναι, οἷος ἦν πρὸ
 τῶ εἰς τὸ σῶμα, ἢ πλὴν σάρκα, ἢ τὸν ἀνθρώπου
 καταχθῆναι. Amelius, illustris inter iunio-
 res Philosophos, quamvis Iohannis Evan-
 gelista*

gelistæ nomen celaverit, barbarum ipsum appellando, quoniam Iudæus fuit, iisdem tamen vocibus utitur, eadem hac ad verbum scribens: Hoc profectò erat *VERBUM*, quo ea, quæ facta sunt, facta sunt, ut Heraclitus etiam diceret: quod Verbum, & ipse barbarus putat in ordine principij & dignitate constitutum, apud Deum esse, & Deum esse, per quod universa simpliciter sint producta, in quo viventia vitam habeant, & in corpora ipsum cadere, & carnem indutum hominem ita videri, ut naturæ dignitas non lateat: quare rursus resolutum in Deum redire, & Deum talem esse, qualis fuit antequam in corpus, carnem & hominem deduceretur.

Vers. 303. τὸ πρὸς γαλῶτας τε) Ita enim commodissime restitui potest metrum, quod in ms. o librariorum incuria nonnihil depravatum est, ad hunc modum:

τὸ πρὸς γαλῶτας τε, καὶ τὸ πρὸς ἑφροῖτας,
 μὲν ἢ τὸ πρὸς φιλιπποῖς, ἔτα τὸ γεγραμ-
 μένῳ

κολασαεῦσι.

Vers. 308. τὸ πρὸς ἑβραῖους νόθου) Eusebii lib. 3. hist. eccl. cap. 3. fol. 21: τὸ πάντως πρόσθιοι καὶ σαφῆς, αἱ δὲ κἀπὸ σαφῆς. οὐ γέ-
 μῶ

κὼ τινὲς ἰβελήασι τὴν πρὸς ἑβραῖους πρὸς
 τῆς ῥωμαίων ἐκκλησίας ὡς μὴ πᾶσι δῶσαν
 αὐτῷ, ἀλλ' ἐλεγεδὶ φήσαντες, ὅτι δ' ἰσχυροὶ ἀγνοῖ
 αὐτῷ. Pauli quatuordecim extant epistola cer-
 ta ac nota: neg, enim iustum esset, si signora-
 remus, quod nonnulli ex Ecclesia Romana
 huic, ac si Pauli non esset, fidem derogave-
 rint, affirmantes ei contradici. Et lib. 6. cap.
 14. fol. 62: τὴν πρὸς ἑβραῖους ἐπιστολῶν, πρῶ-
 λη μὲν εἶναι φησὶ. γεγραπταὶ δὲ ἑβραῖοις ἑβραϊ-
 κῆ φωνῇ, λατικῶν δὲ φιλοτίμως αὐτῷ μεθερ-
 μιλύουσιν, ἐπιδῶσαι τοῖς ἔλλησι. ὅθεν τῶν
 αὐτῶν χεῖρα ἐνρίσκειδὶ κατὰ τὴν ἑρμηνείαν,
 ταύτης τε ἐπιστολῆς, καὶ τῶν πρῶτων. (Clemens
 Alexandrinus, in libris ὑπερσυνώσεων)
 Epistolam ad Ebraeos scriptam Pauli esse af-
 firmat, & Ebraico sermone ad Ebraeos ab eo
 editam. Lucam autem eam accuratè in Gre-
 cum, ut Grecis traderet, convertisse: illud q̄
 planè ex interpretatione ipsa facile intelli-
 posse, quod hæc Epistola & Acta Apostolo-
 rum idem orationis filum habeant. Hierony-
 mus, in Catalogo scriptorum, tom. 1. fol. 121:
 τὴν πρὸς ἑβραῖους ἐπιστολῶν τινὲς νομίζουσι μὴ
 εἶναι αὐτῷ, διὰ τε τῶν χειρακτῆρα, καὶ τὴν τῷ
 λόγῳ διαφωνίαν, ἀλλὰ Βαρνάβαν κατὰ τερ-
 τομῶν.

τῶν ἁποστόλων, ἢ ἁπλοῦς τῶν εὐαγγελιστῶν, καθὼς
τις δὲ κἀ, ἢ κλημάτων τῶν τῆς ἐκκλησίας
ἐξ ὧν ὑπεροπῆ ἐπισκόπων, ὃν φασὶ τὰ ἀρ-
φθέρματα Παύλου, διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ κοσ-
μῆσαι λόγῳ. *Epistola* quae fertur ad Ebraeos,
non eius creditur, propter styli sermonisq;
distantiam: sed vel Barnabae iuxta Tertullia-
num, vel Lucae Evangelistae, ut quibusdam
videtur, vel Clementis Romanae postea Ec-
clesiae Episcopi, quem aiunt sententias Pauli
propria ordinasse & ornasse sermone. Plura
de hoc argumento suppeditat Divus Luth-
erus in praefatione, quae huic epistola praefixa
est: D. Martinus Chemnicus, in Exam.
Concilij Tridentini, parte 1. fol. 34. Matthi-
as Flac. Illyr. in Glossa compendiaria Novi
Testamenti, fol. 1101. & Guilielmus Vit-
tackerus, Professor Cantabrigiensis, in dispu-
tatione de Sacra scriptura, *Controvers. 1.*
quast. 1. cap. 16. pag. 92.

Vers. 310. ἐν τῷ λοιπῷ) Hucusq; Latina
Billij versio, cuius adminiculo nonnihil con-
firmatus, aliquot in locis, è diversis lectio-
nibus, altera repudiata, veriore (ni fallor)
elegi, ut:

G 3

Vers.

Vers. 50. ἐγγράφῃ

56 γέλωτῳ

76 τηρεῖτον

84 τέχνῳ

91 δόξαν

108 ταῖς ἀτιμίαις

115 ὄν

127 ζόνον

130 κρότῳ

143 σροφαῖς

147 γυμνὸς ἄσορῶς

158 τολμᾷ

217 μήποτ'

232 σεαυτῷ

102.

ἐν ἡραφαῖς.

γελοῖω.

πονιτέω.

τέκνον.

ὄν.

τῆς ἀτιμίας.

ὄν.

ζόνον.

κρότῳ.

σροφαῖς.

γυμνάσις ὄρῳ.

τὸ μὴ κακῶ.

μὴ τὸ τ'.

ἐαυτῷ.

pra altero
quod addi-
tum erat

Verum eam interpres hoc loco abrumpit, excusationis gratia subiectis his verbis: Desunt hoc loco, Lector, ad integri poematis absolutionem versus XXI. qui cum in extrema libri nostri antiqui pagina prorsus à tineis erosa perscripti essent, nescio quo pacto nobis perierunt. Atq, uti rem sic habere videas, scito Gregorium (Ei enim Billius hanc epistolam, quam Amphilochio, tribuere maluit) post Iambos, tres vel quatuor hexametros versus heroicos subiecisse, quibus significaret,

significaret, esse poematis huius versus numero trecentos triginta tres, observato studiosè numero ternario. Nunc autem tibi damus trecentos cum duodecim. Postremum quidem horum Hexametrorum, huiusmodi (si rectè memini) fuisse puto:

αὐτὴ γὰρ ἦν ἡ σὺ σε φίλον τέκος ἔυχομαι εἶναι.
Atqui eum Billiana versionis defectum, hac editione resarcio, ut integra D. Amphilochoij epistola lectori exhibeatur.

Vers. 310. καθολικῶν ἐπιστολῶν) Ita ha nominantur, quòd non uni tantum urbi aut provincia, sed universali Ecclesiae inscriptae sint, Iac. 1. 1. 1. Petr. 1. 1. 2. Petr. 1. 1.

Vers. 311. τινὲς μὲν) Euseb. lib. 3. cap. 25. fol. 28: τῶν ἀντιλεγομένων, γνωρίμου δ' ἐν ἡμῶς τοῖς πολλοῖς, ἢ λεγομένη ἰακώβου φέρεται, καὶ ἢ ἰσδ' α, ἢ τε πέντε δ' ἐυτέρῃ ἐπιστολῇ καὶ ἢ ὀνομαζομένη δ' ἐυτέρῃ καὶ τρίτῃ ἰωάννου, εἴτε τὴ ἐναγγελιστῇ τυγαλῶν σαα, εἴτε καὶ ἐτέρῃ ὁμωνύμῃ ἐκάνω. Ex illis quae in dubitationem quidem vocantur, sunt tamen à plebis recepta, est epistola, quae Iacobi dicitur & Iudae, & secunda Petri, item secunda & tertia, quae Iohannis nomine inscribuntur, sive illa ab Evangelista, sive à quopiam eodem

104. nomine appellato perscripta sunt. Nicephor. lib. 2. histor. eccl. cap. 46. fol. 146: De quibus addubitatum fuit, hæc sunt. Prima inter Catholicas Iacobi, fratris Domini: & septima Iudæ, fratris eius: item posterior Petri epistola. De his enim anceps apud antiquos fuit opinio. Præterea ex tribus quæ dicuntur esse Iohannis, extra primam, reliquis duabus aliquandiu non integra data est autoritas: nam alterius Iohannis presbyteri esse creditæ sunt, qui Ephesi post Iohannem Ecclesiæ præfuerit: ut Papias Hieropolita dicit, duo monumenta Ephesi esse memorans, unius atq; alterius Iohannis: quorum unius Presbyteri dicti, discipulum se ipsum nominat. Recensens enim Apostolorum seniores, duorum istorum

Vid. Euseb. meminit, ita inquit: Quod, si quando lib. 3. hist. eccl. cap. 39. quispiam, qui seniorum Apostolorum sectator sol. 31. Gr. fuisset, advenisset, illorum requirebam verba & sententias, quid scilicet Andreas dixisset, aut Petrus, aut Philippus, aut Iacobus: aut quid Iohannes, Mattheus, aut alius quispiam Domini discipulorum: quæ item Ari-

Euseb. lib. 3. hist. eccl. cap. 39. fol. 31. Gr. stion aut Iohannes Presbyter. (ὃ γὰρ τὰ ἐν τῶν βιβλίων τοσούτων με ὠφελὲν ὑπελάμβαναι νοῦν, ὅσου τὰ παρὰ ζωῆς φωτὸς καὶ μενῆσιν.) Non

Non enim libris tantum me, quantum viva voce adiuvari credebam, Eius igitur presbyteri Ecclesie Ephesiorum secundam & tertiam epistolam, & Apocalypsim insuper nonnulli esse (ἐφαντασθησαν) somniarunt: Pauli autem Epistolarum, præterquam quæ ad Ebræos est, omnes indubie, certæq; permanserunt autoritatis. Et Hieronymus in Catalogo scriptorum, tom. fol. 119: ἰωάννης ὁ μίαν μόνω συνεγραφετο ἐπιστολῶν, ἥτις τῶν ἐπι κλητικῶν τυγχάνει. καὶ τινες παρ' ἐτέρων τινὸς ἐπ' ὀνόματι αὐτοῦ ἐκδοθέντες ταύτης φασκασσι, καὶ κατὰ βραχὺ τὸ γένος προῖνται, αὐθεντίας τινὸς ἐπελωθετο. Iacobus tantum unam scripsit Epistolam, quæ de septem Catholicis est. Atq; hanc nonnulli sub eius nomine ab alio quodam editamasserunt: licet paulatim tempore procedente autoritatem obtinuerit.

105.

Niceph. lib.
2. cap. 46.
fol. 146.

Vers. 316. τὴν ἀρκολυψιν) Vid. paulò antea, pag. 97.

Vers. 325. γρηγοῶ δ' ἐποίησιν) Sub finem carminis, autor ipse affirmat, se data opera CCCXXIII. versus ad Selencum exarasse, qui sanè omnes aptissimè inter se coherent, excepto hoc unico, qui ultra numerum

G 5

modò

modo praefinitum redundare, atq; ab alio quodam insertus videtur. Quamobrem eum lineolis $\omega\alpha\rho\upsilon\beta\epsilon\tau\omega\varsigma$ includere, ac lectoris iudicio permittere libuit.

In eiusdem Amphiloehij $\tau\eta\sigma\iota\chi\omicron\upsilon$, collarij loco, sive ut hodie loquimur, post scripta demum annexum.

$\text{ΑΥΓΕΑΣ } \tau^{\prime}$) In ms. $\alpha\gamma\upsilon\omicron\alpha\varsigma$ fuisse, arguunt ductus literarum, partim evanescentes, partim à blattis arrosi; quod cum $\alpha\gamma\upsilon\omicron\alpha\varsigma$ vocabulo permutandum censui. Altero versu, codex ms. habet $\alpha\lambda\omicron\upsilon$, cum tamen ratio Syntaxeos nullum nisi accusandi casum admittat. Erroris causam, eandem autumo, quam diversarum lectionum, vers. 84. 91. 108. 143. & 147. nempe quòd librarius hac non è Prototypo suis ipsius oculis crebrius inspecto trās-scripserit, sed ex alterio dictantis ore tantummodo exceperit. Aut igitur Anagnostes legit, $\epsilon\mu\psi\upsilon\chi\omicron\upsilon\ \omicron\iota\eta\omicron\upsilon$, id est, vivam sive animatam domum, quo pacto corpus humanum à Prudentio Cathemerinòv hymn. 10. v. 133. ani-mæ domus nominatur: aut in trisyllaba voce $\alpha\lambda\omicron\upsilon\alpha$ postremam literam inter pronunciantium absorpsit, unde in amanuensis auri-bus, $\kappa\alpha\tau' \alpha\lambda\omicron\upsilon\alpha\ \omega$, duntaxat $\alpha\lambda\omicron\upsilon$ uel $\alpha\lambda\omicron\upsilon\upsilon$ re-sultavit.

Vid. supra
pag. 102.

sultavit. Quam sententiã magis probo, præsertim cum videam ἐμψύχῃ Epitheton, τῆς ἀκρόν & vocabulo iam olim iungi solitum, ut patet è veteri Senario:

ἐκὼν ὁ βασιλεὺς ὄσιν ἐμψύχῃ & δεῖ.

In Monastio
ch. diverforū
Poëtar. veter.
pag. 220.

Rex est animata quadã imago Numinis, Ad calcem postremi versus Iambici, ne quid dissimulem, de meo adieci τὴν, ut integrum sibi constaret metrum; in cæteris, manuscripti auctoritatem fideliter secutus fui, quod idem etiam in utriusq; Gregorij, Nazianzeni & Nysseni, non quidem epistolis, sed integris tractatibus ac propè voluminibus, nusquam hæcenus editis, Deo clementer largiente, præstabo. Interim amicus Lector, hoc meum studium æqui boniq; consulat, eoq; prosperè fruatur, commendatus patrociniò præpotentis

Dei, trini atq; unius, in secula
sempiterna benedicti,

AMEN.

CATA

CATALOGVS SCRIPTO-
rum, quæ D. Amphilochius, Epi-
scopus Iconiensis ad posteritatem
transmisit.

ὁ λόγος πρὸς τὸ ἱδ, Oratio de Filio Dei.
Citatur à Theodoreto dialog. 3. cap. 27. p. 132.

Oratio de Spiritu Sancto, quam sibi quoq;
visam & lectam, Hieronymus tom. 1. fol. 137.
affirmat, his verbis: Ἀμφιλόχιος, ἰκονίδης ἐπι-
σκοπος, ἔδωκεν μοι λόγον ἀνεγνω πρὸς τὸ
ἑγὼς πνεύματος, ὅτι θεὸς, καὶ προσκυνητὸν
ἔστιν, ὅτι τε δὴ παντοκράτωρ. Amphilochius,
Iconij Episcopus, nuper mihi librum legit de
Spiritu Sancto, quod Deus est, & quod ada-
randus, quodq; & omnipotens sit.

Oratio de vita & miraculis Basilij Ma-
gni, cuius mentionem facit Nazianzenus,
Monodia, fol. 1. Habetur Vienna, in Biblio-
theca Imperatoria, codice ms.

Oratio in peccatricem, qua Dominum
inunxit, & Phariseum.

Alia oratio, Quod desperandum non sit:
Citantur in Bibliotheca Gesneri, fol. 83.

Diversa eiusdē Homilia sive Orationes:
ἑς τὸ, Εἰ δ' ἠμαρτὸν, παρελθετω ἀπ' ἐμῆ
τὸ πνεύματι τῷ ἁγίῳ. In dictum Christi, Matth.
26. 38.

26. 39: Si possibile est, transeat à me calix iste. Citatur à Theodoro, dialog. 3. c. 27. p. 131.

ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ οὐ δύναται ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἀπ' ἐαυτοῦ εἶναι. In locum Christi, Non potest Filius facere à se ipso quicquam. Ioh. 5. 19. Allegatur à Theodoro, dialog. 1. cap. 27. pag. 129. Dial. 2. c. 34. p. 149. 150. & Dial. 3. c. 27. p. 132. ὁ πατὴρ μὲν μέγας ἐστίν. In dictum, Pater maior me est. Ioh. 14. 28. Citante Theodoret. dial. 1. c. 27. p. 127. Dial. 2. c. 34. p. 149. Dial. 3. c. 27. pag. 131.

109.

Eiusdem Fragmenta vel Sententia, quarum insigniores è Patribus collectas, hic subijcio.

De Nativitate CHRISTI.

Nisi ille natus esset (σάρκινως) carnaliter: neq; tu natus esses spiritualiter. Nisi ille portasset servi formam: neq; tu ad gloriam adoptionis filiorum natus esses. Apud Cyrill. Episcop. Alexandrin. in Apologetic. tom. 2. fol. 68. Et Concilij Chalcedonens. Actione prima. fol. 83.

De donis Magorum Orientalium,
Matth. 2. 11.

Quoniam idem, ipse est & Rex & Deus:
morte

mortem propter dispensationem passionis gustavit. Dona, mysterij sunt indicia. Offerunt aurum: agnoscunt enim eum esse Regem. Offerunt & thus, sicut Deo: offerentes & myrrham, propter mortem in mysterio passionis, Act. Concil. Chalcedonens. fol. 38.

De morte Christi.

Propter hoc Christus semetipsum exinanivit, ut nos omnes de plenitudine eius acciperemus. Illius mors, nostra facta est immortalitas. Domini passio, seruo facta est exaltatio. Ibid.

De manifestatione Christi resuscitati, Ioh. 20. 27.

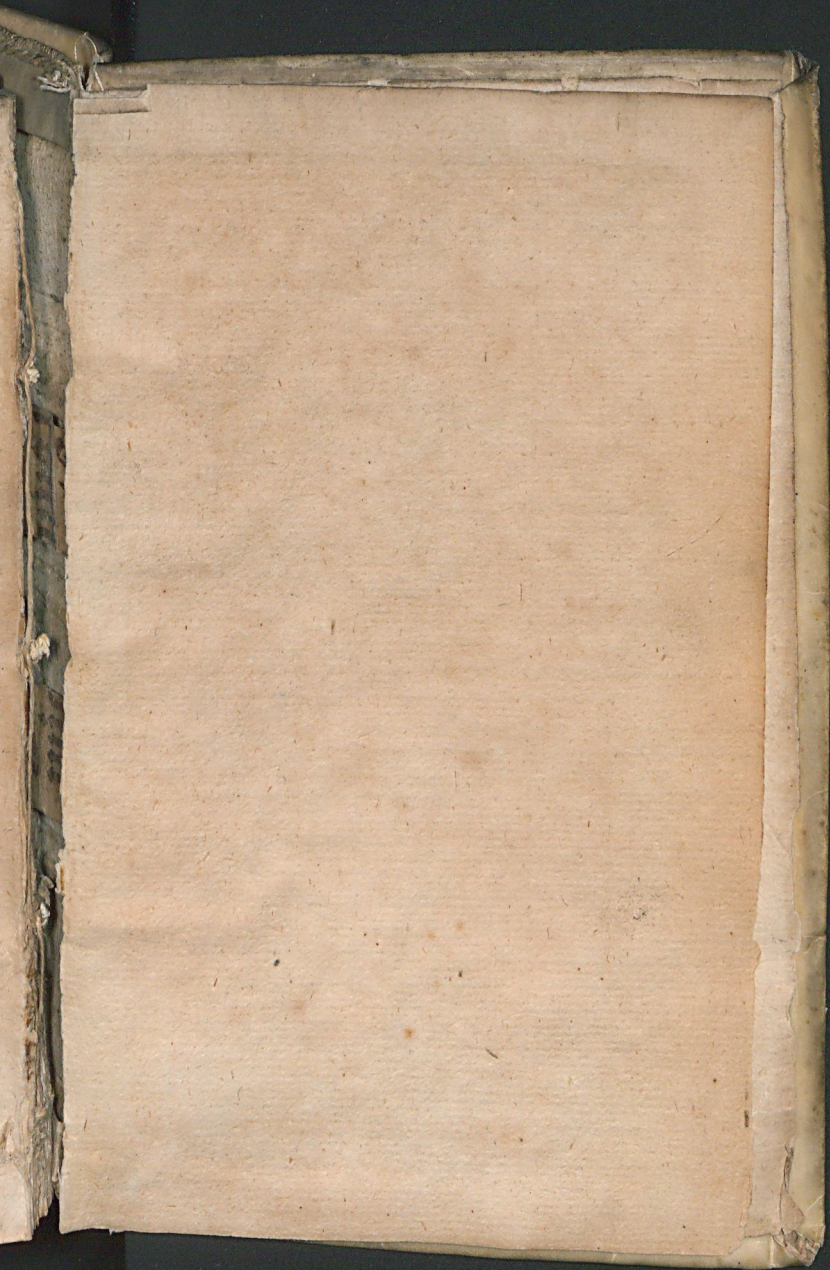
Thoma dubitanti de resurrectione, ostendit vestigia clavorum, & vulnerum cicatrices. An igitur non potuit se ipsum sanare post resurrectionem, qui omnes etiam ante resurrectionem sanaverat? Αλλὰ δι' ὧν μὲν τὸς τύπος τῶν ἡλων δ' ἄκνυσι, πᾶρα δ' ἰδῶσιν, ὅτι τῷ το. δι' ὧν δὲ κέκλιση μὲν τῶν θυρῶν εἰσφοσι, δ' ἄκνυσι, ὅτι ὁ τοῖδ' το. Τῷ το μὲν, ἵνα πληρώσῃ τὸν τρόπον τῆς οἰκονομίας, ἐγάρως τὸ νεκρωμένον. Οὐ τοῖδ' τον δὲ, ἵνα μὴ πᾶλιν ὑποπέσῃ φθορᾷ, μηδὲ πᾶλιν ὑποσῇ θάνατον. Per hoc quidem, quod monstravit vestigia clavorum,

eorum, idem esse corpus evidentissime ostendit. Per illud verò, quòd ianuis clausis, ad discipulos ingressus est, ostendit, non esse tale, quale prius fuerat. Idem ergò corpus retinuit, ut dispensationi suæ satisficeret, resuscitando corpus mortuum. Qualitatem mutavit, ne iterum obnoxium esset corruptioni, aut de novo mortem sustineret. Theodoret. dial. 2. cap. 34. pag. 150.

De resurrectione mortuorum.

ἡ ἀνθρωπότης αὐτῆς ἀφθαρτὴν ἀνεκείνην
 δὲ γὰρ, φησὶ, τὸ θνητὸν τὸ τοῦ γένους αὐτῆς ἀφθαρ-
 τῆς, ἢ τὸ φθαρτὸν τὸ τοῦ γένους αὐτῆς ἀφθαρ-
 τῆς. ὅρας τὴν ἀφθαρτῆν, τὸ θνητὸν τὸ τοῦ
 γένους αὐτῆς, ἢ τὸ φθαρτὸν τὸ τοῦ γένους αὐτῆς
 ἀφθαρτῆς. Humanitas ad incorruptibilitatem
 renovata est. Oportet enim, inquit Apo-
 stolus (1. Cor. 15. 53.) hoc mortale induere im-
 mortalitatem, & hoc corruptibile induere in-
 corruptibilitatem. Vides, quàm accuratè lo-
 quamur, mortale hoc quasi digito monstrans,
 ne putes aliam carnem, præter HANC,
 resurrectionem esse. E Theodoretis
 dialog. 3. c. 27. p. 132.

F I N I S.

CG 1856. 8

ULB Halle

3

002 386 801

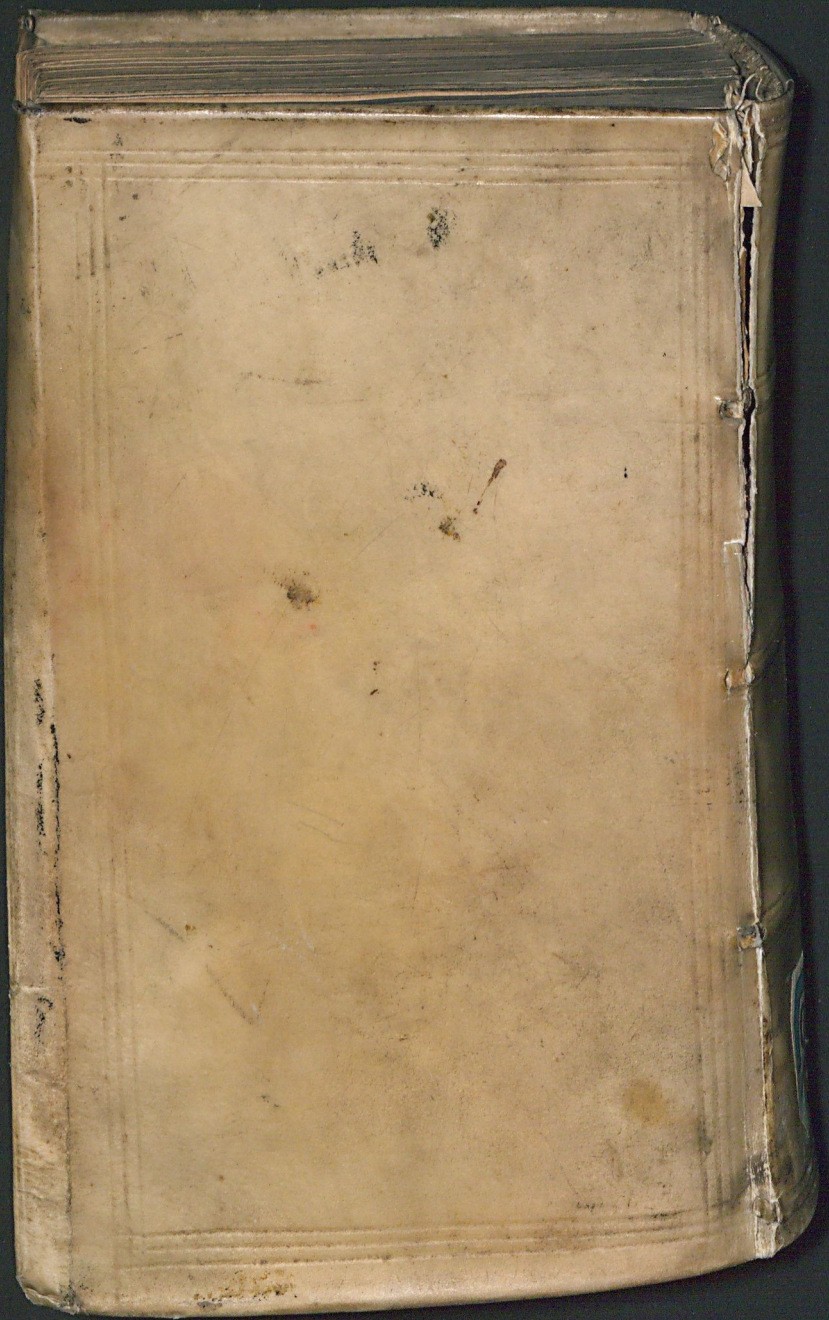
D

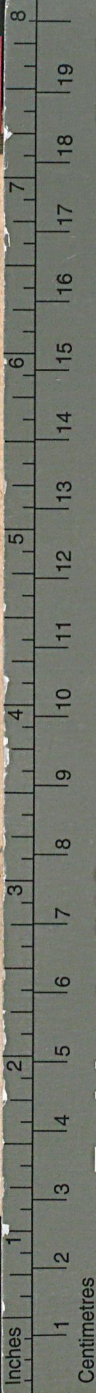
~~1856~~

U077

1856

Farbkarte #13

B.I.G.

²
IVI AMPHI
CHII, DE STV
DIIS RECTE FOR-
MANDIS

STOLA GRÆCA:
NC PRIMVM POST
os MCCXL. è veteri codice
ucripto in lucem prolata, & eodem
enere carminis Latinè reddita, bre-
vibusq; insuper Notis
illustrata

A

JOACHIMO ZEH-
NERO.

ANNO MDCIX,
SCHLEVSINGÆ
astianus Schmuccius excudebat.

